

170539

DİA

RÜŞVET

Madde Yayınlandıktan Sonra Gelen Doküman

03.05.2017

Miura, T.

Administrative networks in the Mamlūk period: taxation, legal execution, and bribery .-- Brill, Leiden, 2013 : Islamic urbanism in human history: political power and social networks

Edit. Sato Tsugitaka , pp. 39-76,

Tanzania | Law - shari'ah | Minorities (Muslim) / Muslims in non-Muslim societies

823 McGEE, Robert W., BENK, Serkan & YUZBAŞI,
Bahadır. Religion and ethical attitudes toward
accepting a bribe: a comparative study. *Religions -
Open Access Theology Journal*, 6 iv (2015)
pp. 1168-1181. In Christianity, Islam, Buddhism,
Bahaism, Hinduism & Judaism.

Risvet
170535

01 Mayıs 2018

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN BÖLÜMÜN

edition and concordance based on W. Ahlwardt's *The divans of the six ancient Arabic poets*, by Albert Arazi and Salman Masalha", *Oriens*, vol.36 (2001); Fuad Sezgin, *Geschichte des arabischen Schrifttums*, Leiden 1967-; Bertold Spuler, "Oskar Reschen/ Osman Reser: zum 100. Geburtstag, 1. Okt. 1883/ 1983", *Der Islam*, vol.61, no.1 (1984).

/ مهدی سردانی (طارمی) /

رشوه، مالی که برای تأثیرگذاری ناروا بر کار موظف یا تصمیم‌گیری قضات یا سایر کارگزاران حکومتی به آنان داده شود. به نظر اهل لغت، واژه رشوه (به فتح، کسر و ضم راء)، از ریشه «رش و» از کلمه رشاء به معنای طناب دلو یا هر نوع طناب گرفته شده و مراد از آن، هر چیزی است که برای تطمیع به کسی داده شود تا به ابطال حق یا کاری باطل به سود رشوه‌دهنده اقدام کند. همچنان‌که طناب دلو را از ته چاه به بالا می‌کشند، رشوه‌دهنده (راشی) هم با دادن رشوه به رشوه‌گیرنده (مرتشی) او را به سمت منافع خود می‌کشاند. گاهی در رشوه‌گرفتن (ارتشا) شخصی واسطه میان راشی و مرتشی است که رانش نام دارد. به تصریح لغویان، مفهوم رشوه، جز در موارد نادر، مالی را که برای احقاق حق یا دفع ظلم به فردی داده می‌شود، دربرنمی‌گیرد (برای نمونه ← خلیل بن احمد، ذیل «رشو»؛ ابن منظور، ذیل «رشا»؛ طریحی، ذیل «رشو»). واژه‌های اِتاوَه، اِذْلا، مصانعه، جَعَاله و حُلوان در زبان عربی با رشوه مترادف‌اند (← خلیل بن احمد، ذیل «اتو»؛ ابو عییند، ج ۱، ص ۵۳؛ جوهری، ذیل «دلو» و «صنع»؛ ابن منظور، ذیل «جعل»). در زبان فارسی واژه‌های پاره، بُلکفَد و بُلکفَته با رشوه مترادف‌اند (← اسدی طوسی، ذیل «بلکفد»؛ شمس منشی، ص ۲۶۶؛ برهان، ذیل «بُلکفَد»، «بُلکفَده»، «پاره»). در فارسی معاصر، تعبیری چون حق‌التسریع، پول چای، پاداش، شیرینی، هبه و جبران کسری حق‌الزحمه نیز به معنای کنایی رشوه به کار می‌روند (حبیب‌زاده، ص ۳۶).

در منابع فقهی تعاریف گوناگونی درباره رشوه مطرح شده‌است. در این تعاریف دامنه رشوه مختص به امر قضا و نیز منحصر به ابطال حق یا احقاق باطل شده‌است. به تعبیر دیگر، گفته‌اند که رشوه چیزی است که به قاضی داده می‌شود تا وی به نفع رشوه‌دهنده به ابطال حق یا احقاق باطل اقدام کند (← نوری، ج ۸، ص ۱۲۸؛ خطیب شربینی، ج ۴، ص ۳۹۲). برخی از فقها، افزون‌بر حکم ناروا و باطل، صدور حکم به‌حق را هم مشمول رشوه شمرده‌اند؛ یعنی رشوه آن است که راشی به قاضی

به‌سبب همکاری با بوسه در آن بخش، در این دیدار حضور داشت). بوسه از انتقال گنجینه کتابهای رشر به کتابخانه شرق‌شناسی دانشگاه خیر داد و زریاب با اشتیاق بسیار هنگام مشاهده این گنجینه، کتابها را که بسیاری از آنها افتادگیهایی در آغاز و پایان داشتند، با سرعتی شگفتی آور شناسایی می‌کرد. بوسه نیز فرصت را از دست نداد و همه اطلاعات زریاب را در شناسایی این آثار بی‌درنگ ثبت شد.

مجموعه‌ای از مهم‌ترین آثار رشر همراه با برخی از تکمله‌هایش را انتشارات بیبلیو^۱ به‌مناسبت صدمین زادروز رشر و براساس نوشته‌های به‌جامانده از او در شهر اوستابروک^۲ آلمان از ۱۹۸۳ تا ۱۳۶۲/۱۹۹۵-۱۳۷۴ ش منتشر کرده‌است. چند اثر مهم او عبارت‌اند از: < مطالعه‌ای درباره ابن جتی و ارتباط او با آرای بصریان و بغدادیان >؛ < پژوهشی درباره مطالب هزارویک شب >؛ < کشف اللغات یتیمه الدهر ثعالی >^۳ (استانبول ۱۹۱۴)؛ < نگاهی به حقوق پناهندگی در مشرق‌زمین مسلمان >^۴ (استانبول ۱۹۵۳)؛ و < تاریخ فشرده ادبیات عربی >^۵، در دو جلد. رشر تقریباً همه مقامه‌های معروف عربی را به آلمانی ترجمه کرده‌است، از جمله مقامات بدیع‌الزمان همدانی، مقامات زمخشری، و مقامات سیوطی. علاوه‌براین، شماری از آثار معتبر را نیز از عربی به آلمانی برگردانده‌است، مانند کتاب المحاسن و المساوی منسوب به جاحظ، فصل خوارج از الکامل میرد، معلقه عترة با شرح ابن انباری، معلقه زهیر با شرح ابن انباری، فتوح البلدان بلاذری، بخش زهدیات دیوان ابوالعتاهیه، طباق الذهب عبدالؤمن اصفهانی، قصائد ابوالاسود دوئلی، کتاب الادب الکبیر ابن مقفع، المعجم فی بقیة الاشیاء از ابوهلال عسکری، کتاب ادب‌الدنیا و الدین از ابوالحسن ماوردی، و کتاب‌المذکر و المؤث ابن جنی.

منابع:

- Susanne Auer-Faraut, *Oskar Rescher-Osman Reser 1883-1972: Biographie-Liste des Publications*, Strassburg 1982; Josef van Ess, *Im Halbschatten: der Orientalist Hellmut Ritter (1892-1971)*, Wiesbaden 2013; Ludmila Hanisch, *Die Nachfolger der Exegeten: deutschsprachige Erforschung des Vorderen Orients in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts*, Wiesbaden 2003; Osman (Oskar) Rescher, "Studien über Ibn Ginnī und sein Verhältnis zu den Theorien der Baṣrī und Bagdādī", *Zeitschrift für Assyriologie und Verwandte Gebiete*, vol. 23 (1909); Rudolf Selheim, "[Review of] *Six early Arab poets*, new

1. Biblio-Verlag

2. Osnabrück

3. *Alphabetischer Index zur Jetima ed-Dahr des Ta'ālībī*

4. *Einige Notizen über das Asylrecht im islamischen Orient*

5. *Kleine Geschichte der arabischen Literatur*

102 KASIM 1993

«تحقيق القضية في الفرق بين الرشوة والهدية» لعبدالغني بن إسماعيل النابلسي، تحقيق محمد عمر بيوند، ١٩٨٢.

A. RUSVET
- HEDIYE
- NABULUSI, ABDUL-
GANI B. ISMA'IL

■ المنصور، عبد الله عبد المحسن
جريمة الرشوة في الشريعة الإسلامية مع
دراسة نظام مكافحة الرشوة في المملكة
العربية السعودية / عبد الله عبد المحسن
المنصور . - الرياض : المعهد العالي
للقتضاء جامعة الإمام محمد بن سعود
الإسلامية ، ١٤٠١ هـ . -
ماجستير . (١٩١)

Rusvet

20 HAZIRAN 1996

٩٢٢ ج الجنيد ، حمد بن عبدالرحمن
أثر الرشوة في تعثر النمو الاقتصادي وأساليب
دفعها في ظل الشريعة الإسلامية / حمد بن
عبدالرحمن الجنيد . - الرياض : المركز العربي
للدراسات الأمنية والتدريب ، ١٤٠٢ هـ ، ١٩٨٢ م .
٢٨ ص ؛ ٢٣ سم
١. الرشوة أ. العنوان

Rusvet

عمر غرامة الصحروي
حكم الرشوة في الاسلام / عمر غرامة
الصحروي . - الرياض : مطابع
واعلانات الشريف ، ١٩٨١ م . - ١٤ ص

Rusvet

89-965516
170539 RUSVET
Junaydil, Hamad al-'Abd al-Rahmān.
(Athar al-rishwah fī ta'aththur al-
numuw al-iqtisādī wa-asālib daf'ihā fī
zill al-sharī'ah al-Islāmīyah)
أثر الرشوة في تعثر النمو الاقتصادي
وأساليب دفعها في ظل الشريعة الإسلامية /
محمد بن عبد الرحمن الجنيد . -
الرياض : المركز العربي للدراسات
الأمنية والتدريب بالرياض ، 1982 .
28 p. ; 23 cm.
Includes bibliographical
references.
Acquired only for LC.

102 KASIM 1993

٢٥٣ النابلسي ، عبد الغني بن إسماعيل النابلسي (ت ١١٤٣ هـ)
تحقيق القضية في الفرق بين الرشوة والهدية ، تحقيق ودراسة
إبراهيم علي صندوقجي ، إشراف محمود عبدالدايم . مكة
المكرمة ، ١٣٩٩ هـ / ١٩٧٩ م . ٣٨٣ ص .
رسالة ماجستير - قسم الدراسات العليا الشرعية بكلية
الشرعية والدراسات الإسلامية بجامعة الملك عبدالعزيز بمكة
المكرمة .
(١٨٥)

- HEDIYE
- RUSVET
- NABULUSI, ABDUL-
GANI B. ISMA'IL

21 EKIM 1983

5061- Nābulusī, 'Abd-al-Ganī Ibn-Isma'īl an-: Taḥqīq al-
qaḍīya fī 'l-farq baina 'r-raṣwa wa'l-hadiya / li-'Abd-al-Ganī
Ibn-Isma'īl an-Nābulusī. Taḥqīq Mabruk Isma'īl Mabruk. -
Al-Qāhira : Maktabat al-Qur'an, 1994. - 78 S.
In arab. Schrift, arab.
ISBN 977-250-087-6

20 HAZIRAN 1996

■ فائق ، محمد عمر
تحقيق القضية في الفرق بين الرشوة
والهدية / محمد عمر فائق . - القاهرة :
كلية الشريعة والقانون جامعة الأزهر ،
١٩٨١ م . - ماجستير . - إشراف
يوسف عبد المقصود . (٩٥)

Rusvet
Hediye

20 HAZIRAN 1996

١٩٧ ع العبدالجبار ، عبدالله بن محمد
الرشوة والتزوير / تأليف عبدالله بن محمد العبد
الجبار . - الرياض : جامعة الإمام محمد بن سعود
الإسلامية ، إدارة الثقافة والنشر ، ١٤٠٩ هـ ، ١٩٨٨ م .
٣٥ ص ؛ ٢٠ سم . - (الداء والشفاء ؛ ١٠)
١. الرشوة ٢. التزوير أ. العنوان ب. السلسلة

Rusvet

20 HAZIRAN 1996

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

2776 DÜZBAKAR, Omer. Bribery in Islam-Ottoman penal codes and examples from the Bursa Shari'a court records of 18th century. *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 51 (2009) pp.55-84. [Available online (open access).]

Rüşvet
170538

03 Mayıs 2014

170539

RÜŞVET

-
- 1 İLKER AYKUT, Osmanlı'da iktisadi suçlara bir örnek: Ondalık ağnam uygulamasında Sayıcı İsmail Ağa'nın yolsuzluğu, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2011

- ٦٨ ..... الشبهة الحادية عشرة. •
ادعاء أن النبي ﷺ ما شرع الصيام إلا توطيئاً لصحابته على تحمل ألام الحروب
- ٧٣ ..... الشبهة الثانية عشرة. •
الزعم أن النبي ﷺ ما شرع عقوبة الزنا إلا لحماية نساء المجاهدين
- ٧٧ ..... الشبهة الثالثة عشرة. •
ادعاء أن النبي ﷺ حَكَمَ زوراً
- ٨٤ ..... الشبهة الرابعة عشرة. •
الزعم أن النبي ﷺ كاد يُسْقَطُ الجزية عن أقباط مصر لشيء في نفسه
- ٨٩ ..... الشبهة الخامسة عشرة. •
اتِّهَامُ النبي ﷺ بمخالفة ما شرعه من تحريم الرِّشوة
- ٩٤ ..... الشبهة السادسة عشرة. •
ادعاء أن النبي ﷺ أباح لنفسه من شرب الخمر والتوضؤُ بها ما حرّمه على أمته
- ١٠١ ..... الشبهة السابعة عشرة. •
الزعم أن النبي ﷺ شرع لنفسه خلاف ما شرعه القرآن في مسألة التَّبَيُّ
- ١٠٦ ..... الشبهة الثامنة عشرة. •
الزعم أن النبي ﷺ أحْدَأَ على زوجته خديجة - رضي الله عنها - مخالفاً ما شرّعه لأمته
- ١١٠ ..... الشبهة التاسعة عشرة. •
الزعم أن النبي ﷺ كان يجامع زوجاته في المحيض
- ١١٥ ..... الشبهة العشرون. •
توهّم أنه ﷺ حرّم ما أحل الله له
- ١١٩ ..... الشبهة الحادية والعشرون. •
دعوى مخالفة النبي ﷺ للأحكام الشرعية في الخلافات الزوجية
- ١٢٤ ..... الشبهة الثانية والعشرون. •
ادعاء أنه ﷺ جرّأ أهل بيته على ارتكاب المحرّمات حين أغراهم بشفاعته لهم

Oruç (150054)

Zina (230300)

Kaza (111680)

Kadl (110073)

Cizye (030593)

Rüşvet (170533)

fakr (051229)

Evlak edinme (051143)

Zeyd b. Harise (230208)

İhdad (051298)

Hayız (080352)

Özur (150187)

Takrim Surasi (130157)

Mariye (130380)

İlâ (051413)

06 Temmuz 2014

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

موسوعة

بيان الإسلام

الرد على الافتراءات والشبهات

القسم الثاني: الرسول

المجلد الثالث

ج ٦

İSAM ANI

204810

شبهات حول

تشريعات النبي ﷺ وسياسته وجهاده

2011

Kawir

RÜŞVET

Fıkıh

- Koyun yolu olarak
meni

المال
توق عبد الساهي

۱۱۲

۹۸۶

RÜŞVET

Fıkıh

التعزير
عبد العزيز عام

۵۶۵ - ۵۶۸

۷۰۶

~~EL ETÂVEFÂ (ER RÜŞVEFÂ)~~

RÜŞVET

Et-Mufassal - VII, ۱۷۶ vd.

۹۵۳
Ali m

RÜŞVET

Fıkıh

Tarifi, Rüşvet suçunun unsurları, nevileri...

Crimetür-Rüşve
Abdullah b. Abdil muhsin el-mansûn et-tarîkî
(S. ۴۸ - Vd. ۱۴۰۲ / ۱۹۸۲ (Beirut)

۲۹۷.۵۴۲

-170539 RÜŞVET
010626 ADALAT

89-932935

Micro- Haqqî, Muhammad,
fiche Mas'alah-i 'adâlat va rishvah az d'Edgâh-i
89/ Islâm / Muhammad Haqqî. -- Qum : Daftar-i Inci-
86019 shûrât-i Islâmî, vâbastah bi-Jâmi'ah-i Mudarrî-
sîn-i Hawzah-i Ilmiyah, 1362 [1983]
86 p. ; 22 cm.
Persian and Arabic; romanized record.
Includes bibliographical references.
(On the significance of justice in Islam;
includes a discourse on the evil of bribery)

16 ARALIK 1985

Rüşvet

Crimes Me hedye orasendatid for W

Karvint, Mafid, 241

Rüşvet
الطريقي، عبد الله عبد المحسن التصور/ جريمة الرشوة في الشريعة
الإسلامية مع دراسة نظام مكافحة الرشوة في المملكة العربية
السعودية - الرياض: المعهد العالي للقضاء بجامعة الإمام محمد بن سعود
الإسلامية، ۱۴۰۰هـ.

RÜŞVET

11 HAZIRAN 1993

Gazzali, *Ihya*, Kah. 1967, II, 197 vd.

Zebidi, *İthâf*, VI, 160 vd - 169

لولا نيتها هم الربانيون... وكلام السخط " (اصحوا عن ان الراد بالسط
هنا: الرشوة

Zebidi, VII, 5

RÜŞVET

Kâdîlar Rüşvet faysin e dil Lile kessinde
Verdikleri hükümler Betüldür.

Ibn Abidin, c. 7. s. 54

۹۴۳ ط الطريقي، عبد الله بن عبد المحسن
Rüşvet
نظام مكافحة الرشوة في الشريعة الإسلامية: مع دراسة
اعدها عبدالله بن عبد المحسن الطريقي؛ اشراف
عبدالعال عطوة، محمد عبد الجواد محمد - ط ۱ -
الرياض: المعهد العالي للقضاء، ۱۴۰۰هـ،
۱۴۸۰هـ.

ص ۲۳۶ ص ۲۵۴ سم

الأصل رسالة (ماجستير) - المعهد العالي

للقضاء، ۱۴۰۰هـ، ۱۹۸۰م.

۱. الرشوة ۲. السعودية - مكافحة الرشوة.

أعطوة، عبدالعال، مشرف ب. محمد، محمد

عبد الجواد، مشرف ج. العنوان

RÜŞVET

Rüşvet

← menurlanan helise

فقه الزكاة
القضاة
091

Rüşvet

G.M. Azad
Conduct and qualities of A Qad,
S. 55.

731

RÜŞVET

PIKIN

- Zulmün def'i için

ابو تيمية
محمد ابراهيم

ص ٢٧٤ - ٢٧٥

Kade poşetinde.

١٠٥ غ الغامدي ، محمد مسفر
١٤١٤هـ / الرشوة / اعداد محمد مسفر الغامدي ، محمد
Rüşvet عبدالرحيم حريز . - ط ١ - الرياض : شركة التحصيل
السعودية ، ١٤١٤هـ ، ١٩٩٤م .
١٤٣ ص ٢٤٤ سم
ردمك 9960-27-064-5
١ . الرشوة . أ . حريز ، محمد عبدالرحيم ، معد
ب . العنوان

8661 WIKI 91

735

Rüşvet

FKH

Alusi, Rüşvet Meani, X, 86
DIA KAP 297-211 ALU-R

١٤٥١ أحمد ، الامين الحاج محمد
Rüşvet الرشوة و نظرها على الفرد والمجتمع / اعداد الامين
الحاج محمد احمد . - ط ١ - مكة المكرمة : أ . ح . احمد ؛
حدة : توزيع مكتبة السوادي ، ١٤١٤هـ ، ١٩٩٣م .
٣٨ ص ٢٤٤ سم
١ . الرشوة . ٢ . الاسلام و المجتمع . أ . العنوان

8661 WIKI 91

ج ٩٢٢ ج الجنيد ، حمد بن عبدالرحمن
Rüşvet جريمة الرشوة وأثرها في إعاقاة التنمية
الاقتصادية؛ وجريمة الكسب غير المشروع / حمد بن
عبدالرحمن الجنيد . - بليس (مصر) : دار التقوى ؛
الرياض : دار معاذ ، ١٤٠٩هـ ، ١٩٨٩م .
٢٧ ، ٢٢ ص ٢٢٤ سم
١ . الرشوة . ٢ . الكسب غير المشروع
٣ . السعودية - العقوبات (فقه اسلامي) . أ . العنوان
ب . عنوان : جريمة الكسب غير المشروع في الاسلام ؛
دراسة موجزة مقارنة بالقانون المصري

07 MAYIS 1995

RÜŞVET
جريمة الرشوة في الفقه / عبدالله بن عبدالحسن
الطريقي . - ماجستير . - جامعه الامام محمد بن سعود
الاسلاميه - المعهد العالي للقضاء - الشريعة الاسلاميه ،
١٣٩٦هـ .

17 NISAN 1995

RÜŞVET - MEDİYE
140072 NABUSI İsmail / 6. Abdülkadir
تحقيق القضية في الفرق بين الرشوة والهدية لاسماعيل
النابلسي / تحقيق ابراهيم علي ابراهيم صندقجي . - ماجستير
.. جامعه ام القرى - الشريعة - الدراسات العليا الشرعية ،
١٣٩٩هـ .

29 HAZIRAN 1995

RÜŞVET
RÜŞVET
الاحتساب على مرتكبي جريمة الرشوة / احمد احمد
محمد عبدالله . - ماجستير . - جامعه الامام محمد بن سعود
الاسلاميه - الدعوة والاعلام - الدعوة والاحتساب ،
١٤٠٢هـ .

RÜŞVET

90-960778

Harjah, Mustafá Majdí.
(Abkām al-rishwah fī daw' al-figh
wa-al-qadā')

أحكام الرشوة في ضوء الفتوة والقضاء /
مصطفى مجدي هرجة. - الإسكندرية : دار
المطبوعات الجامعية، 1990.

117 p. ; 25 cm.

Cover title: Jarā'im al-rishwah.

Includes bibliographical
references (p. 113-114).

£E5.00

Egy-Law.

15 MAYIS 1993

1419. Nābulusī, 'Abd-al-Ġanī Ibn-Isma'īl an-. Tahqīq al-
qadīya fī 'l-farq baina 'r-rishwa wa'l-hadīya / ta'līf 'Abd-al-Ġanī
an-Nābulusī. [Tahqīq wa-tahqīq 'Alī Muhammad Mu'auwad ...
]. - Tab'a 1. - Al-Qāhira : Maktabat az-Zāhrā', 1991 = 1412 h.
- 75 S.

In arab. Schrift, arab.

10 E 498

3 KASIM

RÜŞVET

FRH

ibn Abidin, c. V. s. 362

27 ARSIV 1996

موضوعات أخرى

(87) عبدالدائم، صابر.
الحديث النبوي : رؤية فنية جمالية/ تأليف صابر عبدالدائم . -
الإسكندرية : دار الوفاء لدنيا الطباعة والنشر والتوزيع، 1999 .

168 ص ؛ 24 سم .

يشتمل على ارجاعات ببليوجرافية (ص 161 - 163)

تدمك
977-5904-83-8

231.9

86192-861914

Rüşvet

RÜŞVET

91-966368

Khidr, 'Abd al-Fattāh, 1939-
(Jarā'im al-tazwīr wa-al-rishwah fī
anẓimat al-Mamlakah al-'Arabīyah
al-Sa'ūdīyah)

جرائم التزوير والرشوة في أنظمة
المملكة العربية السعودية / عبد الفتاح
خضر. - الطبعة 2. -- [Saudi Arabia] :
مكتب صلاح المجلان للمحاماة والاستشارات
القانونية، 1990.

348 p. ; 24 cm. --

(دراسات قانونية)

Includes bibliographical
references. (p. 329-331).

30 riyals

AP-Law.

09 MART 1996

08 OCAK 1996

170539 RÜŞVET

Tez başlığı : Rüşvet alma suçu.

Danışman : Prof. Dr. Ayhan Önder. F.Ü. Ed. Fak. Kamu Huk. 4-6

Tezi hazırlayan : Salih Okta. Ens. no : 218. Tarih :

THE PENAL LAW

OF ISLAM

By
MUHAMMAD IQBAL SIDDIQI

KAZI PUBLICATIONS
121 - Zulqarnain Chambers, Ganpat Road,
LAHORE (Pakistan)

4. Insults (*al-Sabb*)

To insult a human being, according to the Holy *Qur'ān*, is forbidden even if the insulted person is an infidel, or as the Holy *Qur'ān* says :

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ

“Abuse not those who pray apart from Allāh.”

(6 : 109)

As for the Muslims among themselves the *Qur'ānic* Command is :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا

خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا

تَسْلُبُزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْألقَابِ ط بئس الاسم الفسوق

بَعْدَ الْإِيمَانِ ؕ

“O’ believers, let not any people scoff at another people who may be better than they ; neither let women scoff at women who may be better than themselves. And find not fault with one another, neither revile one another by nick-names. An evil name is ungodliness after belief.” (49 : 11)

Accordingly insult is classified as a ta’zir offence.

5. Bribery (*al-Rishwa*)

As the Holy *Qur'ān* forbade usury and considered it an unlawful way of making money, all

-Rizvet Jal

5240
330.297
SID.P

الحلال و الحرام

(AL-HALĀL WAL-HARĀM)

DOS AND DO NOTS IN ISLAM

Risvet

- 182 -

By

'Abdul Rehmād Shād

* BOOKS ALL SORTS:
Exported & Produced By —
MALIK SIRAJUDDIN & SONS
Kashmiri Bazar, Lahore (8) Pakistan
Phones : (042) 52169—853431—311498

KAZI PUBLICATIONS

121 - Zulqarnain Chambers, Ganpat Road
LAHORE (Pakistan)

Bribery

Bribery is also an easy way of making fortune. It is used to get some favour which cannot honestly be granted. If bribery becomes wide-spread in a country, the affair of the state go into the hands of corrupt and undesirable persons ; and they ultimately make a hash of everything. For this reason Islam has prohibited to give and accept bribes. The Holy Qur'ān says :

وَلَا تَتَاكَلَوْا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِإِلْبَاطٍ وَتَدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَمِ

لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝

Consume not your wealth among yourselves in vanity nor present it to judges that you may devour a part of other men's wealth unjustly while you know the sin which you commit.

(2 : 188)

It is reported on the authority of Thaubān (Allāh be pleased with him) that the Messenger of Allāh (peace and blessings of Allāh be upon him) cursed the one who gives illegal gratification, accepts it : and who acts as a middle man between the two.

(Ahmad)

المسئولية الجنائية

في الفقه الإسلامي

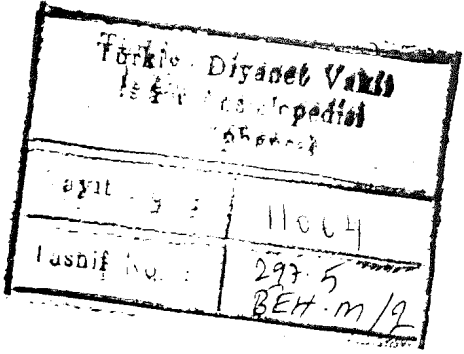
دراسة فقهية مقارنة

118 MAYIS 1991

Rosved (99-114)

الدكتور
أحمد فتحي بهنسي

الطبعة الثالثة
مزيّدة ومُنقّحة
١٤٠٤هـ - ١٩٨٤م

دار الشروق

جميع حقوق الطبع محفوظة

© دار الشروق

SHOROK 2075 LE - القاهرة - مصر - ص.ب. 11 - 8 - ق.ص. 10405 - 11714 - 11714 - بريدا. والشروق - كاتدرائية - القاهرة
93091 SHOROK UN - بريدا. والشروق - كاتدرائية - القاهرة - ص.ب. 11 - 8 - ق.ص. 10405 - 11714 - 11714 - بريدا. والشروق - كاتدرائية - القاهرة
SHOROK INTERNATIONAL: 316/318 REGENT STREET, LONDON W1, UK. TEL: 637 2743/4. TELEX: SHOROK 25779G

٢ - جريمة الرشوة

في الفقه العربي:

الرشوة هي اتفاق بين شخص وموظف أو من في حكمه على جعل أو فائدة مقابل أداء عمل أو الامتناع عن عمل يدخل في وظيفة المرئى أو مأموريته^(١).

وقد عرف المشرع المصرى الرشوة في المادة ١٠٣ من قانون العقوبات المصرى:

« كل موظف عموى طلب لنفسه أو لغيره أو قبل أو أخذ وعداً أو عطية لأداء عمل من أعمال وظيفته بعد مرتشياً ، ويعاقب بالأشغال الشاقة المؤبدة وبغرامة لا تقل عن ألف جنيه ولا تزيد على ما أعطى أو وعد به . »

وقد وضع الشارع الفرنسى لكل من جرمى الرأشى والمرئى أحكاماً خاصة تنص على عقاب المرئى في مواد خاصة ونص على عقاب الرأشى في مواد أخرى . وقد فهم الشراح الفرنسيون من تحرير القانون على هذا النحو ان الشارع أراد أن يجعل فعل الرأشى وفعل المرئى جريمتين مستقلتين .

ولما انتقد فقهاء القانون ذلك استفاد المشرع المصرى من ذلك الانتقاد فلم يحدو القانون الفرنسى في طريقة تحريره ولم يضع لكل من الرأشى والمرئى أحكاماً خاصة . فهو لم يفصل بين فعل الرأشى وفعل المرئى ، بل اعتبر الفعلين مكونين لجريمة واحدة هي جريمة الرشوة فالرأشى لا يعتبر شريكاً للمرئى في جريمة ، بل يعتبر فاعلاً أصلياً معه في جريمة الرشوة .

وقد عنى المشرع المصرى بالنص على الرأشى « الوسيط » . ولا يمكن أن يعتبر فعله جريمة منفصلة إذ ليس له عمل مستقل في جريمة الرشوة ، بل

(١) انظر ص ٣ الموسوعة الجنائية جزء ٤ ، والمسئولية الجنائية للدكتور محمد مصطفى

المَدِينَةُ

لابن حجاج

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No. :	5434-1
Tasnif No. :	297.541 HAC.M

Risvet

158-166

وَأَرْزُقُكَ

أبي عبد الله محمد بن ظفر الحموي رحمه الله تعالى لما أن تكلم على قوله تعالى ﴿سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَلُونَ لِلسُّحْتِ﴾ قال الحسن ثم حكام اليهود يستمعون الكذب بمن يأتيهم برشوة. وقال عمر رضي الله عنه رشوة الحاكم من السحت وقال ابن مسعود من شفع لرجل ليدفع عنه مظالم فأهدى إليه هدية فقبلها فذلك السحت فقيل له كنا نرى أن السحت الرشوة في القضاء فقال ذلك الكفر وتلا قوله تعالى ﴿ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الكافرون﴾ وإنما أراد أن من أكل الرشوة في القضاء أكل السحت وكفر. وروى من حديث عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه لعن الراشي والمرتشى والرائش فالرائش هو الذي يرشى المرتشى من مال الراشي فأخذله الرشوة منه فكل مال كسبه ذو الوجهة عند السلطان من ذوى الحوائج إليه بجاهه فهو عند مالك رحمه الله سحت والقضاء فيه أن يرد إلى أصحابه فإن لم يعلموا رفعه السلطان إلى بيت مال المسلمين. وروى أن النبي صلى الله عليه وسلم قال (هدايا العمال من السحت) وقال عمر رضي الله عنه هدايا الأمراء غلول. انتهى

فصل في العدالة

فاذا تقرر ما ذكر من الحرب من المناصب فمن أكدها الحرب من العدالة وترك التشوف إليها إذ أن الخطر فيها أعظم مما تقدم في القضاء إذ أن القاضي ليس له أمر ولا نهى في الغالب إلا بشهادتهم فكانه أسيرهم لأنه بحسب ما قالوه حكم فهم الباعثون له على الحكم وأمورها متشعبة مشغلة عن الاشتغال بالعلم وغيره في الغالب حتى أنه قد يضع بعضهم حاله لأجلها وفيها من المفاسد أشياء عديدة في هذا الزمان لا يمكن تتبعها لأن ذلك يطول. وقد تقدم قوله عليه الصلاة والسلام أنا لانونى أمرنا هذا. من طلبه انتهى. فعلى هذا كل

بالسلامة شيئاً والسلامة غالباً إنما تتوقع في ترك الولايات فكيف تبدل فيها الأموال لاجرم أنه لما رجع الأمر فيها إلى بذل الأموال صار يطلبها من ليس فيه أهلية لها ولا يعرف الأحكام فضاعت أمور المسلمين بسبب طلبها ودخول الأموال فيها وصارت التولية لمن لا يستحقها. فإذا فهم ذلك فبتعين الهرب من الولاية مهما أمكن والعمل على البراءة منها وهو أبرأ للذمة وأخلص من التبعات عاجلاً وأجلاً ولولم يكن فيها إلا التفرقة عن الاشتغال بالعلم والاقبال عليه والانقطاع إلى الله تعالى إن كان بعد الأربعين كما تقدم. وهذه مسألة قد عمت بها البلوى في هذا الزمان بسبب الاقتداء بفتوى من وهم وألحق الرشوة التي هي من باب السحت والحرام بباب الجمالة والحاقيها بباب الجمالة لا يجوز لفقد شروط الجمالة فيها إذ أن الجمالة عند العلماء لها شروط أربعة أحدها أن يكون الجعل معلوماً والثاني أن لا ينقده والثالث أن لا يكون فيه منفعة للجاعل الإبتامه والرابع أن لا يضرب للعمل المجعول فيه أجل ففتى انخرم أحد هذه الشروط لم تجز وقد فقد في الرشوة أكثر هذه الشروط. ومن كتاب القوت كان ابن عباس رضي الله عنه يقول ويل للعالم من الاتباع يزل الزلة فتحمل عنه في الآفاق. وقال آخر زلة العالم مثل انكسار السفينة تفرق وتغرق الخلق انتهى. ولا حجة لمن يقول إن التحريم إنما هو في حق الآخذ للرشوة ليس الإلان المعطى قد تسبب في وقوع أخيه المسلم في هذا المحرم فصار شريكاً له في إثم ذلك. وقد ورد أن الظلة يحشرون وأعوانهم حتى من مد لهم مدة فإذا كان من مد لهم مدة يحشرون معهم فما بالك بمن أخذ. مالا من أخيه المسلم على شيء هو مأمور بأن ينفعه به من غير عوض. وقد روى أبو داود في سننه عن أبي أمامة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال (من شفع لأحد شفاعاً فأهدى له دية عليها فقبلها فقد أتى باباً عظيماً من أبواب الربا). ومن كتاب التفسير للإمام

الموسوعة الجنائية في الفقه الإسلامي

تأليف
الدكتور أحمد فتحي بهنسي

الجزء الثالث

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbuş No:	125421-3
Tasnif No:	297.5 BEH.M

دار النهضة العربية
للطباعة والنشر
تبروت . ص ١١١١
١٩٩١ - ١٤١٢

24 HAZİRAN 1994

Rüsvet (135-154)

رشوة

في الفقه الغربي:

الرشوة هي اتفاق بين شخص وموظف أو من في حكمه على جعل أو فائدة مقابل أداء عمل أو الامتناع عن عمل يدخل في وظيفة المرشحي أو مأموريته^(١).

وقد عرف المشرع المصري الرشوة في المادة ١٠٣ من قانون العقوبات المصري:

«كل موظف عمومي طلب لنفسه أو لغيره أو قبل أو أخذ وعداً أو عطية لأداء عمل من أعمال وظيفته يعد مرتشياً. ويعاقب بالأشغال الشاقة المؤبدة وبغرامة لا تقل عن ألف جنيه ولا تزيد على ما أعطى أو وعد به».

وقد وضع الشارع الفرنسي لكل من جريمتي الراشي والمرشحي أحكاماً خاصة تنص على عقاب المرشحي في مواد خاصة ونص على عقاب الراشي في مواد أخرى. وقد فهم الشراح الفرنسيون من تحرير القانون على هذا النحو أن الشارع أراد أن يجعل فعل الراشي وفعل المرشحي جريمتين مستقلتين.

ولما انتقد فقهاء القانون ذلك استفاد المشرع المصري من ذلك الانتقاد فلم يحد حذو القانون الفرنسي في طريقة تحريره ولم يضع لكل من الراشي والمرشحي أحكاماً خاصة. فهو لم يفصل بين فعل الراشي وفعل المرشحي، بل اعتبر الفعلين مكونين لجريمة واحدة هي جريمة الرشوة فالراشي لا يعتبر شريكاً للمرشحي في جريمة، بل يعتبر فاعلاً أصلياً معه في جريمة الرشوة.

(١) انظر ص ٣ الموسوعة الجنائية جزء ٤، والمسؤولية الجنائية للدكتور محمد مصطفى القلبي ص ١١٣.

واسحق بن راهويه: ميراث المرتد لورثته من المسلمين.

٢ - وقال مالك وربيعة وابن أبي ليلي والشافعي وأبو ثور: ميراثه في بيت المال.

٣ - وقال ابن شبرمة وأبو يوسف ومحمد والأوزاعي في إحدى الروايتين: ما اكتسبه المرتد بعد الردة فهو لورثته المسلمين.

٤ - وقال أبو حنيفة: ما اكتسبه المرتد في حال الردة فهو فيء وما كان مكتسباً في حالة الإسلام ثم ارتد ورثته المسلمون^(١).

(١) انظر ص ٤٩ جزء ٣ القرطبي.

AL-HADIS

An English Translation & Commentary
OF

Mishkat-ul-Masabih

(Containing sayings, doings and teachings of the Holy
Prophet and events before and after Resurrection)

With
Suitable arrangements into Chapters and Sections

By

AL-HAJ MAULANA FAZLUL KARIM

BOOK I *Asqat*

Transl. Dir. Gen. M. A. H.	
Key	8354-1
Tashih	297-334
	FAZ.H

Malik Sirajuddin & Sons
Publishers, Lahore-8 (Pakistan)

SECTION 34.

434 - Bribery.

(a) Bribe-taking and illegal gratifications are unlawful in Islam. The Almighty Allah cursed the bribe-taker and the bribe-giver. Even a needle cannot be accepted by an officer beyond his fixed salary (8 : 96). Whatever is taken in addition to the fixed salary of amounts to the sin of breach trust (8 : 97).

(b) Distinction between bribery and present. Present and bribery can be distinguished by the fact that if a man were not placed in the position of service or appointment in which he is working at present, presents would have come to him or not. If the presents would not have come, they would be considered as bribery, and if they would have come to him even in absence of his position and service, they would be considered as presents. Had an officer not been in any official or social position, no presents would have come to him. So an officer of the state cannot lawfully accept such presents as he has got his fixed salary (8 : 99).

(c) Evil effect of bribe-taking. Its evil effect is great. The prayers of the bribe-taker are not accepted by Allah, as he has devoured unlawful things, and every flesh that has grown out of unlawful eating can not receive response from Allah. Secondly, the bribe-taker can not do justice to the aggrieved persons. He will surely be carried away by the man who has given him bribe. Thirdly, the bribe-taker is held in contempt and disrespect by the people as he can not be trusted in any affair. The bribe-takers cannot but create dissensions in society in order to get opportunity of getting bribes. This practice of corruption is generally prevalent among the Government officers and persons of authority of the present day.

- 0 -

300: Abdullah-b-Amr reported that the Messenger of Allah cursed the bribe-taker and the bribe-giver.

عن عبد الله بن عمرو قال لعن رسول الله صلعم الرشاش والمرشاش

(ابو داود و ابن ماجه)
- Abu Daud, Ibn Majah.

‘Abidīn [Khān Kirmānī], *Fihrist-i kutub-i Shaykh Ahmad Ahsāʾī wa sāʾir mashāyikh-i ʿizām*, ʿKerman [1977], 112-28, 288-359 (a brief biography and a comprehensive listing of Rashṭī writings).

(D. MACEOIN)

RASHWA (A.) or, apparently preferred by purists, *rishwa/rushwa*, pl. *rushā*, Persian *rishwat*, *rishwe*, *rushwa*, Turkish *rüşvet*, the legal term for “bribe.” Like English “bribe”, its connotation is absolutely negative and whatever is called *rashwa* is strictly forbidden by law. The word itself does not occur in the Qurʾān. More general passages like II, 188, and V, 42, 62-3 (*suhṭ*) were interpreted to include the prohibition of bribe-taking. The *hadīth*, however, makes the matter perfectly clear. One of the most explicit statements invokes the divine curse upon those who offer and who take bribes (*rāshī*, *murtashī*), sometimes adding the go-between (*rāʾish*) and the specification *fi ʿl-hukm*.

Other words may refer to the process of bribery such as *ḡaʿāla/ḡuʿl* or, in the course of time, drift in that direction such as *itāwa* or *bakhshīsh* [q.v.], but none of them ever became as unambiguous and forceful as *rashwa*. An insignificant exception may possibly be *birṭil*, if it is derived from Greek *proteleia* and the interpretation of *proteleia* as “previous payment, advance” (Liddell and Scott, 1524) in a 6th-century papyrus from Egypt is correct; in this case, Persian *partala* “gift” could be secondary or another derivation from the Greek (see S. Fraenkel, *Aram. Fremdwörter*, Leiden 1886, 84). A picturesque euphemism for bribing, “pouring oil in the lamp” or simply *kandala*, is listed by al-Thaʿālibī, *Kināya*, Beirut 1405/1984, 70; al-Rāghib, *Muḥādarāt*, Būlak 1286-87, i, 128.

Notwithstanding the legal prohibition, bribery was as common in Islam as in other large societies, although the degree of its prevalence no doubt widely varied. It was, therefore, necessary for jurists to define what distinguished it from allowable gifts [see HIBA] and to circumscribe its boundaries. In contrast to supposedly disinterested and unconditional gifts, bribes were stated to be what was given for a purpose. This left open the possibility of beneficial purposes such as attempts to prevent wrongdoing and injustice, see, e.g., *LA*, s.v. *r-sh-w*: “gifts that lead to obtaining a right or ward off a wrong,” or al-Sharīshī, commenting on “death does not take bribes” in al-Harīrī’s twenty-first *makāma*: “a gift given for warding off the harm of someone who has power over you” (*Sharḥ al-Makāmāt*, Cairo 1306, i, 279). In the legal view, however, the beneficial purpose did not invalidate the general prohibition; while the briber may be within his rights in offering a bribe, it is illegal to accept it, since the intended recipient should do on his own volition what is required and proper. It was, however, recognised by some that any gift whatever was given for some purpose. Al-Ghazālī thus discusses hypothetical situations such as giving something to a ruler’s officials or intimates in order to gain access to him, as well as other situations of gift-giving for expected services. The negative view mostly prevailed, but it is obvious that the very discussion opened up potential loopholes. Note that the alleged “first case of bribery in Islam” involves outstanding early Muslims and access to the caliph (Ibn Kutayba, *Maʿārif*, ed. Ukkāsha, 558, and the *awāʾil* collections).

The environment where unlawful bribing was seen as particularly at home was the twin realms of government and judiciary. On a widely discussed problem where the two clearly intertwined concerned the expenditure of money for an appointment to a

judgeship, see, most concisely, al-Māwardī, *Adab al-kādī*, ed. M.H. Sarhān, Baghdād 1391/1971, i, 151-2, and Tyan. While bribery on various governmental levels, internally as well as internationally, was discussed (see al-Subkī, *Faṣl al-makāl fi ḥadāyā al-ʿummāl*; Rosenthal, 137-8), the principal concern was with the judiciary, where the concept of bribery and its practical role were seen as most deeply embedded and unquestionably corruptive. In the case of judges, the acceptance of well-intentioned gifts even by relatives could constitute a problem calling for legal discussion. Gift-giving among ordinary individuals and, presumably, in business pursuits not involving officialdom was, it seems, not considered to incur the danger of developing into forbidden *rashwa*.

Someone found guilty of bribery could, of course, be dismissed. Legally, punishment was left to the decision of the judge (*taʿzīr*). The Ḥanafī Ibn Nudjāy appears to have considered public exposure as the most effective deterrent.

The attention paid to *rashwa* throughout the literature proves, if proof is needed, that bribery was an ever-present problem. Its social effects were no doubt considerable but cannot be accurately, or even approximately, quantified. It appears to have become institutionalised at certain periods and locations. From Ottoman times, an increase in monographs on the subject is noticeable. Political thinkers were much concerned with it and even ended up in almost despairing of finding a remedy for it (see Wright). Westerners often felt convinced that bribery was a way of life in the East. It may, however, be doubted whether detailed research will provide valid clues to a specific role of bribery in mediaeval Muslim civilisation as a whole, if, indeed, there was anything specific to it.

Bibliography: Some of the vast and scattered source material is cited by E. Tyan, *Histoire de l'organisation judiciaire en pays d'Islam*, Paris 1938-43, i, 425-31, 2nd. ed., Leiden 1960, 289-92, and F. Rosenthal, *Gifts and bribes: the Muslim view*, in *Proceedings of the American Philosophical Society*, cviii (1964), 135-44, repr. in idem, *Muslim intellectual and social history*, Variorum Reprints, Aldershot 1990. See, for example, Wakīʿ, *Akhbār al-kuḏāt*, ed. ‘Abd al-‘Azīz Muṣṭafā al-Marāghī, Cairo 1366-69/1947-50, i, 45-60; Ghazālī, *Ihyāʾ*, book II, ch. 4 at end, tr. H. Bauer, *Erlaubtes und verbotenes Gut*, Halle 1922, 206-12, and Murtaḏā al-Zabīdī, *Ithāf*, Cairo 1311, repr. Beirut, vi, 157-69; Dhahabī, *Kabāʾir*, ch. 32; Ibn Nudjāy, *Risāla mukhtasara fi bayān al-rashwa wa-aksāmihā*, in *Rasāʾil*, Beirut 1400/1980, 110-17; Hādīdjī Khalīfa, *The Balance of Truth*, tr. G.L. Lewis, 124-27; W.L. Wright, *Ottoman statecraft*, Princeton 1935, text, 38 ff., tr. 87-93; Ahmet Mumcu, *Osmanlı devletinde rüşvet* (Ankara 1969). (F. ROSENTHAL)

RASIM [see AHMAD RĀSİM].

RASM (A., pl. *rusūm*), the act of drawing, a drawing, is not always distinguished from painting; nor can it be. Drawing was performed both as a preliminary to painting and to produce works to stand alone. It might be representational [see TAŞWĪR] or decorative (historians of Islamic manuscripts confine the term illumination to decorative work). *Nakkāshī* covers drawing and painting, whether representational or decorative; *tarrāḥī* is designing, in the context of pictures, the production of the underdrawing. In addition to the illustration of manuscripts, drawing is an important element in the decoration of ceramics and other forms of applied art; draughtsmen might exercise their skill in several fields. Writing in the ear-

- Dickerhoff-Borello, Elisabeth. *Ein Liber Septimus für das Corpus Iuris Canonici: Der Versuch einer nachtridentinischen Kompilation (A Liber Septimus for the Corpus Iuris Canonici: The Attempt at a Post-Tridentine Compilation)*. Cologne and Weimar, Germany, and Vienna; Böhlau, 2002.
- Duggan, Charles. *Decretals and the Creation of "New Law" in the Twelfth Century*. Aldershot, U.K.: Variorum, 1998.
- Fantappiè, Carlo. *Introduzione storica al diritto canonico (Historical Introduction to Canon Law)*. Bologna, Italy: Il Mulino, 1999. See pp. 103–131.
- Helmholz, Richard H. *Canon Law in Protestant Lands*. Berlin: Duncker und Humblot, 1992.
- Helmholz, Richard H. *The Oxford History of the Laws of England*. Vol. 1. *The Canon Law and Ecclesiastical Jurisdiction from 597 to the 1640s*. Oxford: Oxford University Press, 2004. See pp. 68–106.
- Helmholz, Richard H. *The Spirit of Classical Canon Law*. Athens: University of Georgia Press, 1996. See pp. 1–32.
- Kuttner, Stephan. *Gratian and the Schools of Law, 1140–1234*. Aldershot, U.K.: Variorum, 1983. A reprint of important articles written by the leading historian of canon law in the twentieth century.
- Kuttner, Stephan. *The History of Ideas and Doctrines of Canon Law in the Middle Ages*. London: Variorum, 1980. A reprint of important articles written by the leading historian of canon law in the twentieth century.
- Kuttner, Stephan. "Raymond of Peñafort as Editor: The 'Decretales' and 'Constitutiones' of Gregory IX." *Bulletin of Medieval Canon Law* 12 (1982): 65–80.
- Kuttner, Stephan. *Studies in the History of Medieval Canon Law*. Aldershot, U.K.: Variorum, 1990. A reprint of important articles written by the leading historian of canon law in the twentieth century.
- Landau, Peter. *Kanones und Dekretalen (Canons and Decretals)*. Goldbach, Germany: Keip, 1997. A collection of important works on pre-Gratian collections and classical canon law.
- Martínez-Torrón, Javier. *Anglo-American Law and Canon Law: The Canonical Roots of the Common Law Tradition*. Berlin: Duncker and Humblot, 1998.
- Meyer, Christoph. "Die Erfassung und Gestaltung des hochmittelalterlichen Kirchenrechts im Spiegel von Texten, Begriffen, und Institutionen (The Collection and Organization of the Canon Law of the High Middle Ages as Reflected in Texts, Concepts, and Institutions)." In *Ordnungskonfigurationen im Hohen Mittelalter (The Forms of Order in the High Middle Ages)*, edited by Bernd Schneidmüller and Stefan Weinfurter, pp. 303–411. Ostfildern, Germany: Thorbecke, 2006. A stimulating and comprehensive vision of the problem of organizing canon law, with extensive bibliography.
- Schmidt, Tilman. "Papst Bonifaz VIII. als Gesetzgeber (Pope Boniface VIII as Lawgiver)." *Proceedings of the Eighth International Congress of Medieval Canon Law*, edited by Stanley Chodorow, pp. 227–245. Vatican City, Italy: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1992.
- Thier, Andreas. "Corpus iuris canonici." In *Handwörterbuch der deutschen Rechtsgeschichte (Concise Dictionary of the History of German Law)*. 2d ed., Vol. 1, pp. 894–902. Berlin, 2006.
- Thier, Andreas. "Die päpstlichen Register im Spannungsfeld zwischen Rechtswissenschaft und päpstlicher Normsetzung: Innocenz III. und die Compilatio Tertia (The Papal Register in the Tension between Jurisprudence and Papal Norms: Innocent III and the Compilatio Tertia)." *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung* 88 (2002): 44–69.
- Viejo-Ximénez, José Miguel. "La composición del Decreto de Graciano (The Composition of Gratian's Decretal)." *Ius Canonicum* 45 (2005): 431–485.
- Winroth, Anders. *The Making of Gratian's Decretum*. Cambridge, U.K., and New York: Cambridge University Press, 2000.
- Witte, John, Jr. *Law and Protestantism*. Cambridge, U.K., and New York: Cambridge University Press, 2002.

THOMAS DUVE

Translated from the German by Alexa Nieschlag

CORPUS IURIS CIVILIS. See Civil Law, *subentry on* Medieval and Post-Medieval Roman Law; Justinian; and Roman Law, *subentry on* The Age of Justinian.

CORRUPTION IN CHINESE LAW. In the Autumn Annals (*Shangshu*), it is recorded that as early as the Shang Dynasty (1766–1122 B.C.E.), there were officials who obtained money illicitly from the populace and that judicial officials then sided with the party by whom they had been bribed. In order to stop these malpractices, the central government of the Western Zhou (1122–771 B.C.E.) enacted five laws to discourage bribery. As recorded in the Analects (*Lunyu*), Confucius disowned one of his disciples, Yin Jiu, a minor functionary in the government, because he collaborated with a corrupt official to extort money from the common people.

Early Development. With the establishment of a central government during the Qin-Han (221 B.C.E.–220 C.E.) period, and with the increase in national wealth due to the development of agriculture and commerce in commodities, corruption became even more rampant. As recorded in the Book on the Han Dynasty (*Han shu*), there were cases of cheating in accounting, of biased judgment, and of fabricated evidence. The victims were by and large commoners, and the judges and officials profited from bribery and corruption. The *Hou Han shu* (history of the Eastern Han) records the cunning and corruption of officials. The situation in the Tang Dynasty (618–907) was no better. During the Song Dynasty (960–1279), it was estimated that two-thirds of officials were corrupt and that no day passed without official corruption. The first emperor of the Ming Dynasty (1368–1643), the Hongwu emperor (r. 1368–1398), in his book on punishments, *Takao*, said "Even before the corpses of the executed have been removed, another batch of criminals for execution have arrived," and "the heavier the punishments, the more people there are committing crimes." In 1385, the emperor evaluated all 4,117 provincial officials of the Empire: one tenth failed the evaluation, and another one tenth were found to be corrupt.

The situation worsened in the later Ming period. During the reign of the Chenghua emperor, (1464–1487), it was found that in the whole civil service, there was only one official who did not love money and was honest. Under the corrupt rule of the minister Yan Song during the reign of the Jiajing emperor (1522–1566), both the government and the people were extremely poor, but corrupt officials

and Malebranche and Leibniz acknowledged his influence. More recently, the linguist Noam CHOMSKY identifies Cordemoy as an important contributor to the development of rationalist linguistics.

See also: ATOMISM, ANCIENT; DESCARTES, R.; GASSENDI, P.

List of works

Cordemoy, G. (1968) *Oeuvres philosophiques* (Philosophical works), ed. P. Clair and F. Girbal, Paris: Presses Universitaires de France. (Contains most of the works listed below, along with a 'Bio-Bibliography'.)

— (1664) *Discours de l'action des corps* (Discourse on the action on bodies), incorporated into Descartes' *Le Monde*, Paris: Jacques Le Gras. (A treatise on mechanist physics.)

— (1666) *Le Discernement du Corps et de l'Ame en six discours pour servir à l'éclaircissement de la physique* (The distinction of the body and the soul in six discourses to serve as the elucidation of physics), Paris. (Cordemoy's analysis of body and of its distinction from and relationship to the mind.)

— (1668a) *Discours physique de la parole* (Physical discourse on language), Paris. (An influential study of the nature, origin, and uses of speech and language.)

— (1668b) *Lettre écrite au R.P. Cossart de la Compagnie de Jésus* (Letter written to Father Cossart of the Jesuits), in *Les Oeuvres de feu M. de Cordemoy* (The works of the late M. de Cordemoy), Paris: Remy, 1704. (Cordemoy's attempt to reconcile Descartes' cosmogony with the biblical account of creation.)

— (1691) *Traité de Metaphysique* (Treatise on metaphysics), Paris. (A brief discussion of human happiness and freedom.)

— (1704) *Histoire de France* (History of France), in *Les Oeuvres de feu M. de Cordemoy* (The works of the late M. de Cordemoy), Paris: Remy. (Cordemoy's research into the history of France.)

References and further reading

Balz, A.G.A. (1951) *Cartesian Studies*, New York: Columbia University Press. (Contains a useful chapter on Cordemoy's philosophy in general.)

Batail, J.-F. (1973) *L'avocat philosophe Géraud de Cordemoy* (The lawyer-philosopher Géraud de Cordemoy), The Hague: Martinus Nijhoff. (A first-rate study of Cordemoy's life and thought.)

Chomsky, N. (1966) *Cartesian Linguistics*, Lanham, MD: University Press of America, 1983. (Places

Cordemoy's work on language in the history of what the author calls 'rationalist linguistics'.)

Mouy, P. (1934) *Le développement de la physique cartésienne 1646–1712* (The development of Cartesian physics), Paris: J.Vrin. (Still the best account of the history of Cartesian physics in the seventeenth century, with some material on Cordemoy's atomism.)

Prost, J. (1907) *Essai sur l'atomisme et l'occasionalisme dans la philosophie cartésienne* (Essay on atomism and occasionalism in Cartesian philosophy), Paris: Henry Paulin. (Contains several chapters on Cordemoy, focusing on both his atomism and his role in the genesis of occasionalism.)

STEVEN NADLER

CORRESPONDENCE THEORY OF TRUTH see TRUTH, CORRESPONDENCE THEORY OF

CORRUPTION

Corruption denotes decay or perversion. The term implies that there is a natural or normal standard of functioning or conduct from which the corrupt state of affairs or action deviates. When we talk of a person becoming corrupt, we mean not just that they have broken a rule, but that the basic norms of ethical conduct no longer have any force for them. Corruption strikes at the root of a thing.

Political corruption involves the decay or perversion of political rule. Broadly, this occurs when a group or individual subverts a society's publicly endorsed practices for conciliating conflicts and pursuing the common good so as to gain illegitimate advantage for their interests in the political process. The precise specification of the nature and dynamics of corruption is inherently controversial. Classical accounts associate it with a collapse of civic virtue and the eventual destruction of the state. Modern theories focus more narrowly on the misuse of public office for private gain.

- 1 The historical tradition
- 2 Corruption in political science
- 3 The core of political corruption

الرِّشْوَةُ فساد اجتماعي .. وذنوب شرعي

للاستاذ محمد الشراوى

الرشوة : هي ما يأخذه الحاكم أو التقاضى أو غيرهما (١) ممن يلي أمرا من أمور المسلمين أو أهل الذمة ليصدر في حكمه عليه أو له عن مؤثرات هذه الرشوة المبدولة .. متجاوزا في حكمه الحق والعدل والانصاف .

وهي حرام بالاجماع على من يأخذها مطلقا سواء حكم بغير الحق .. أو بالحق ، لأنه ان تصرف خارج نطق العدالة فهو مبطل ظالم ، وان قضى بما يعتقد حقا فلا معنى لأخذ الأجرة مرة أخرى على قضائه هذا .. بعد أن تقاضى عنه أجره أول مرة .

هذا بالنسبة للأخذ .. وأما بالنسبة للمعطي فإنه يعتبر شريكا للمرتشى في مقارفته لاثم الرشوة ، ومعينا له

على ارتكاب الخطأ والظلم .. اذ لولا ذلك لما وجد صاحبه القوة الدافعة ، ولا العامل المحرك .. وهذا ظاهر فيما لو كانت الرشوة تستهدف العمل بغير الحق .. وان دفع صاحب المصلحة الحق رشوته ليتوصل الى حقه .. ولا يجد أمناه سييلا لهذا الحق الا ببذل الرشوة .. فقد اختلفت هنا وجهات النظر بين العلماء (٢) . فمنهم من قال : انها تكون حراما على الآخذ دون المعطي لأنها وسيلة من وسائل الحصول على حقه المشروع حين عزت عليه الوسائل ، وضافت في وجهه السبل ، فصارت كأجرة التوكيل على الخصومة .. ويرى فريق آخر : أنها حرام أيضا لأنها توقع الحاكم في الاثم ، وتيسر السبل الى التقصير في

(١) سبل السلام ج ٤ : ١٨٣

(٢) المصدر السابق .

تستغنى عنها ، فتضيع عليها حقوقها ، ويتعسر الوصول الى مصالحها .. وهذا القول الآخر أرجح من سابقه لأسباب منها :

(١) أنها طريق الى الحرام وكل ما يوصل الى الحرام قصدا فهو حرام كالقبلة المحرمة والنظرة الزائدة ، من حيث انها خطوة أولى نحو الفاحشة .

وقد تحدثت الاسلام عن الرشوة حديثا واضحا لا لبس فيه ولا غموض ، وتناولها رسوله الكريم صلى الله عليه وسلم بكل أبعادها مبينا أن مغبتها اللعنة وسوء المنقلب ، وبئس المصير .. وهذا يدلنا على أن الرشوة داء قديم من أدواء النفس الأمارة بالسوء ، وأنه ينتقل عبر التاريخ مع الأجيال ، ويتقلب على كل صعيد بحيث لم يخل منه عصر الرسالة مع ما اكتنفه من بساطة في المعيشة ، وعمق في الدين ووعى في الضمير ، ففي الجامع الصغير روى حديث الرشوة بروايتين : أولاهما : ما رواه أبو هريرة رضى

(٢) لأنها تتفق مع قاعدة سد الذرائع وهو اغلاق المنافذ الموصلة الى الحرام بكل وسيلة ممكنة .. فانها بالنظر الى مآلها تؤدي الى شيوع الفوضى ، واختلال الثقة في العدالة ، وتحكيم الأموال لا الحجج والبراهين للوصول الى الغايات والأهداف .. وفي هذا من المفسد الاجتماعية ، والآنحلال الخلقي ، والوهن الديني ما لا يخفى .

(٣) ان من واجب الانتصار للحق ، والانتصاف للعدالة أن يكافح أصحابها بغير الرشوة للوصول الى حقوقهم

والر
كانت
على الآ-

Rasvet

الرأشي والمرثي

للأستاذ عبد الصمد محمد عبد الفتاح

وسلم قول : « الرأشي والمرثي في النار » وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : « من ولي عشرة فحكّم بينهم بما أحبوا أو بما كرهوا جيء به مغلوله يده ، فإن عدل ولم يرتش ولم يحف فك الله عنه ، وإن حكم بغير ما أنزل الله وارثي وحابي فيه ، شدت يساره الى يمينه ، ثم رمى به في جهنم ، فلم يبلغ قعرها خمسمائة عام » رواه الحاكم ...

وروى عن مسروق رضي الله عنه : أنه كلم ابن زياد في مظلمة فردها ، فأهدى اليه صاحب المظلمة وصيفا فرده ولم يقبله ... وقال : سمعت ابن مسعود يقول : « من رد عن مسلم مظلمة فأعطاء على ذلك قليلا أو كثيرا فهو سحت !! فقال رجل : يا أبا عبد الله ما كنا نظن أن السحت الا الرشوة في الحكم ، فقال : « ذلك كفر ونعوذ بالله » ... (أي لمن استحل ذلك) ومصداق هذا ما رواه الطبراني بسند صحيح عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال : « الرشوة في

يساعد امرسى على تصييع الحقوق ، ويفريه بالرشوة على التحكم فيما هو حق لغيره ، فيستمرى الحصول على المال ، من هذا الطريق غير المشروع ... والمرثي : قد أخذ مال غيره ، ومنع الحق عن صاحبه ... وهو جور وظلم ...

وان كانت ليحكم له بالحق على غريمه فهي حرام على الحاكم دون المعطي ؛ لأنها لاستيفاء حقه ، وقيل : تحرم على المعطي أيضا ؛ لأنها توقع الحاكم في الاثم ...

وأما الهدية : فإن كانت ممن يهاديه قبل أن يعهد اليه بهذا المنصب فلا تحرم استدامتها ... وان كانت قد أعطيت له بعد أن ولي هذا الأمر : تزلفا أو لقضاء حاجة ، أو كانت ممن بينه وبين غيره خصومة عنده فهي حرام على الحاكم والمهدى ...

ولعل أشد وعيد ورد في شأن الذين يمدون أيديهم الى الرشوة أو بها ، ذلك الداء الوييل والمرض الخطير ،

وأتم تعلمون « البقرة آية : ١٨٨ ... قيل : هو أن يدفع الانسان الى الحاكم رشوة ، ليحكم له ، أو يحمله على تحقيق رغبته ... والمعنى على هذا التأويل : لا تصانعوا الحكام بأموالكم ، ولا ترشوهم ، ليقطعوا لكم حق غيركم ... عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : « لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم الرأشي والمرثي في الحكم » رواه الترمذي وابن ماجه وابن حبان ... واللعن : هو الطرد والابعاد من رحمة الله ... وعن ثوبان رضي الله عنه قال : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : « لعن الله الرأشي والمرثي والمرثي والرائش ، يعني الذي يمشی بينهما ... وهو السفير بين المعطي والأخذ وان لم يأخذ على سفارته أجرا ، فإن أخذ فهو أشد حرمة ... رواه أحمد والبخاري والطبراني ...

الرشوة : ما يعطيه الشخص لحاكم وغيره ، ليحكم له ، أو يحمله على ما يريد ، وجمعها : رشا ... يقال : رشوت فلانا أرشوه : أعطيته رشوة فارتشى : أي أخذ ، وترشيتيه : لا يتنه كما يصنع الحاكم بالرشوة ، واسترشي في حكمه : طلب رشوة عليه ...

والرائش : من يعطي الذي يعينه على البطل ... والمرثي : الأخذ ... ورشوت الدهر صبورا ، حتى قضى لي عليكم ، وأصله رشا الفرخ رأسه : إذا مده الى أمه لتزقه ... واسترشي الفصيل طلب الرضاع ...

والرشوة : حرام بالاجماع سواء أكانت للحاكم أو للقاضي أو للعامل أو لغيرهم ، لما لها من آثار سيئة ، وعواقب وخيمة ، وأضرار جسيمة ... قال الله تعالى : « ولا تأكلوا أموالكم بينكم بالباطل وتدلوا بها الى الحكام لتأكلوا فريقا من أموال الناس بالاثم

Mecelleül Buharî - İslamiye, sayı 14, s. 295-298, 1985 (RİYAD)

Not: Bu makale 295-316 sayfalar arasında'dır

081

مجلة البحوث الإسلامية العدد ١٤

بسم الله الرحمن الرحيم

محتويات بحث تحريم الرشوة

الصفحة

- ١ - موضوع تحريم الرشوة ١
- ٢ - الأكل من الطيبات ١
- ٣ - أدلة تحريم الرشوة ٢
- ٤ - تعريف الرشوة ٢
- ٥ - حكم هدايا العمال والحكام ٣
- ٦ - رفض الخلفاء الهدية خوفاً من الشبهة ٤
- ٧ - أقوال العلماء في هدايا العمال ٤
- ٨ - رد وتعقيب للإمام الشوكاني ٥
- ٩ - الرشوة لرفع ظلم ٨
- ١٠ - حكم هدية غير الحكام ٩
- ١١ - خلاصة القول في المسألة ١٠
- ١٢ - محاسبة العمال ١١
- ١٣ - مكافأة المحسن ١٢

Harran Üni İlahiyat Fak. Dergisi, yıl.13, sayı.19, 2008 Sanlıurfa.

DB32

12 MAYIS 2010

KUR'AN KUR'AN
SONBAZELER DOKÜMAN

Arapça'da "yol göstermek, doğru yola iletmek" anlamındaki "hidayet" (hüda, hedy) kökünden türeyen "hediyeye" kelimesi, dilimize "hediyeye" olarak geçmiştir. Dilimizdeki karşılığı armağan olan bu sözcük, "birini sevindirmek, mutlu etmek için karşılıksız verilen şey, bağış, ihsan" diye tarif edilmektedir.¹

İnsanlar arasındaki sevginin somut bir ifadesi olan hediyenin ve hediyeleşme adetinin neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir geçmişi vardır. Modern antropoloji çalışmaları, ilkel topluluklarda dahi bu güzel adetin bir çok değişik tarzda mevcut olduğunu ortaya koymaktadır.²

Kur'an-ı Kerim'de hediye ile ilgili herhangi bir hüküm yer almaz. Sadece Neml sûresinde anlatılan Hz. Süleyman kıssasında Sebe Melikesinin ona bazı hediyeler gönderdiğinden bahsedilir. Hz. Süleyman'ın hediye karşısındaki tavrını test etmeye yönelik siyasî bir amaç taşıyan böyle bir hediyeyi kabul etmediği anlatılır.³

Kur'an-ı Kerim'de hediye ile ilgili herhangi bir hüküm ve ayrıntı yer almazken hadislerde bu konu ile ilgili pek çok bilgiye rastlamak mümkündür. Hz. Peygamber insanlık tarihi kadar eski bir geçmişi olan bu güzel adeti benimsemiş ve onun toplumsal faydalarını belirterek yaygınlaşmasını teşvik etmiştir. Kendisi sadakayı kabul etmediği halde hediyeyi kabul etmiş ve hediye vererek de bu konuda insanlara örnek olmuştur. İşte bu husustaki hadislerden birkaç tanesi⁴:

"Hediyeleşin, çünkü hediye sevgiyi artırır, kalpteki kötü hisleri giderir."

*Bu makale, M.Ü. Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından 16.11.2005 tarihinde İstanbul'da düzenlenen "Türk Kültüründe Hediye" adlı sempozyumda bildiri olarak sunulmuş ancak yayınlanmamıştır.

* Doç. Dr. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. hikmetakdemir@gmail.com

¹ Rağib el-İsbahani, *el-Müfredat fî Garibi'l-Kur'an*, Kahraman Yayınları, İstanbul 1986, s. 784, 788; *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, I, 975; Ali Bardakoğlu, "Hediye", *Diyaret İslam Ansiklopedisi (DLA)*, İstanbul 1998, XVII, 151.

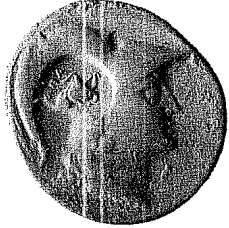
² Ali Bardakoğlu, a.g.m. *DLA*, XVII, 151.

³ 27.Neml, 35 – 36.

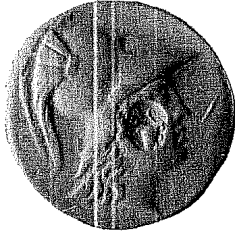
⁴ Konu ile ilgili hadisler ve açıklamaları için bkz. İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi*, Akçağ Yayınları, İstanbul t.y. XVI, 162.

16

17

18

19

SELÇUKLULAR'DA RÜŞVET

ERDOĞAN MERÇİL

En eski dönemlerden itibaren toplumda görülen bir olay olan rüşvet alıp vermenin tarifine sözlüklerde pek rastlanmıyor. Şemseddin Sami¹'nin rüşvet tarifi ki, bugünkü anlamına uygun düşmekte olup, şu şekildedir, "Bir memura haklı veya haksız bir iş gördürmek için verilen ücret veya hediye". Bir başka tarife göre², "rüşvet, yaptırılmak istenen bir işte, kanun dışı kolaylık sağlanması için bir kimseye mal veya para olarak sağlanan menfaat" dir. Bu tarife hediyeyi de eklersek genel anlamıyla konumuza daha uygun düşmektedir.

Selçuklu dönemindeki rüşvet ile ilgili bir çalışma, Prof. Ahmet Mumcu³'nün eserinde görülmektedir. Ancak bu çalışma Osmanlı Devleti'yle ilgilidir ve adı geçen eserde "Selçuklular'da Rüşvet" alt başlığıyla ifade edilmiş kısa bir girişten öteye geçmemektedir.

Sultan Tuğrul Bey Dönemi

Selçuklular ile ilgili tespit edebildiğimiz ilk rüşvet olayı, Tuğrul Bey döneminde geçmektedir. Arslan Besâsiri'nin isyanı sırasında Mervanoğlu Nasr el-Devle Ahmed Selçuklu itaatinden çıkıp, ona yardımda bulunmuştu. Bu nedenle ceza olarak onun memleketlerinin yağmalanması istenmiş, Tuğrul Bey de bunu haklı bulmuştu. Ancak Mervanoğlu, İstanbul'dan dönen Selçuklu elçisi Ebu'l-Fazl Nâsır b. İsmail el-Alevî ve Bizans elçisini yolların tehlikeli olduğu bahanesiyle yanında alıkoymuştu. Ebu'l-Fazl ise Selçuklu sultanına bir mektup yazarak durumu bildirmişti. Tuğrul Bey elçisinin bu mektubuyla vassalı Mervanoğlu'na karşı burukluk duymağa başladı. Buna mukabil Nasr el-Devle Ahmed sultanın eşine (Altuncan Hâtun) değerli armağanlarla bir hâdim gönderip ondan, "sultandan kendisine bir zarar gelmemesi amacıyla yardım isteğinde bulundu". Hâtun onun mesajını sultana arz edip Mervanoğlu için ricada bulundu. Tuğrul Bey ise, "Ben, Mer-

¹ Bk. *Kamus-ı Türkî*, Der Saadet h.1317, s.665.

² Bk. *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*, Ankara 1996, Cilt 3, s.2384.

³ Bk. *Osmanlı Devletinde Rüşvet (Özellikle Adli Rüşvet)*, Ankara 1969. Daha sonra 2005 deki üçüncü baskıda bir ilâve yapılmamıştır.

"RESTORATION AND MAINTENANCE OF SOME BUILDINGS IN THE COMPLEXIS (KULLIYE) ON THE PILGRIMAGE ROUTE ISTANBUL-DAMASCUS (1729-1732)"

Abstract

The pilgrimage route between Istanbul and Damascus was one of the most important roads in the Ottoman history. The road on the right hand of Anatolia was quite rich in terms of the social foundations such as hotels, baths, caravansarais. The Ottoman state attributed special importance to the maintenance of this road. Since the physical conditions and the foundations of the road deteriorated and this caused difficulties to the pilgrims, towards the end of the reign of Ahmed III, some buildings in the complexis on the road were restored and maintained by the Istanbul government.

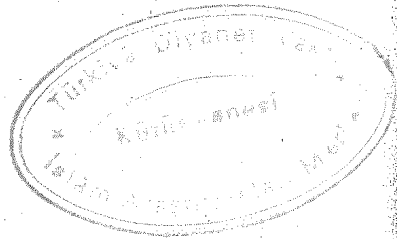
During the renovation process began in 1729, first of all, official in charge of constructions (binâ nâzırı) and an imperial architect (hassa mimarı) were sent to detect and determine the places needed to be renovated on the road. But, because of the weakness of the central authority at that time, it was rather difficult for the two centrally nominated personnel to maintain the construction within a wide area. For that reason, besides the centrally assigned personnel, the local notables (ayan) were also in charge of the building process conducted at each district alongside the road.

One of the other important concerns of the Ottoman administration was the expenditures of renovation. During the renovation process between 1729 and 1732, a number of facilities with their components were resorted and renovated. These are Bardakçı Hanı, İshaklı Külliyesi, Hüsrevpaşa Külliyesi, Şehzade Sultan Bayezid Hanı, Kadın Hanı, Ulukışlak Külliyesi, Çakıd Hanı, Dölek Hanı, Çifte Hanı, Misis Hanı, Kurt Kulağı Hanı, Karamurt Hanı, İki Kapılı Hanı, Kala-ı Burç and Ateş Hanı.

Keywords

Ottoman, Pilgrimage Route, Restoration, caravansaray, külliye.

02185

Rüşvet (170539)

Hediye (081027)

Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi 15, İstanbul 2006, 25-64. İstanbul

TANZİMAT DEVRİNDE RÜŞVET-HEDİYE İKİLEMİ VE BU ALANDAKİ YOLSUZLUKLARI ÖNLEME ÇABALARI

Yüksel ÇELİK

ÖZET

Çağdaş diğer toplumlarda olduğu gibi, rüşvet ve onun başlıca kılıfı olan hediye, Osmanlı toplumunda da yaygın bir yolsuzluk aracıydı. Rüşvet-hediye ayırımının tam olarak yapılamamış olması, zamanla resmi ve gayri resmi alanda, bu sorunu daha da kronik hale getirmiştir. Bu makalede; alenen yolsuzluk olan rüşvet ile kanun, nizam ve teamüllerde yeri olan hediyein iç içe geçmiş sınırları belirlenmeye çalışılmıştır. Diğer yandan, XIX. yüzyıldaki reform çabaları çerçevesinde, değişik tarihlerde yürürlüğe konan ceza kanunnameleriyle getirilen müeyyideler ile bu alandaki yolsuzlukları engellemek için sarf edilen diğer çabalar da aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Tanzimat, Rüşvet, İrtişâ, İrtikâb, Hediye, Bohça Baha, Pişkes, Câize, Avaid, Yolsuzluk, Ceza Kanunnâmeleri.

Osmanlı tarihinde rüşvet ile onun en önemli ve bir o kadar da masum kılıfına dönüştürülen hediye teatisi, henüz kapsamlı bir çalışmaya konu olmuş değildir. Mevcut çalışmaların yetersizliği yanında, rüşvetle ilgili en kapsamlı çalışmanın adli saha ile sınırlandırılmış olması, bu konudaki belirsizliğin aşılmasına, dolayısıyla da net ve genel sonuçlara ulaşılmasına imkân vermemektedir. Rüşvetle ilgili literatürün yetersizliğinden kaynaklanan söz konusu problemlerin göz ardı edilmesi ve özellikle de arşiv

Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü /
yuksekelik@hotmail.com

Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devleti'nde Rüşvet (Özellikle Adli Rüşvet)*, Ankara 1969. Mumcu'nun eseri gerek muhteva, gerekse metodolojisinden kaynaklanan problemler nedeniyle, ihtiyatlı kullanılmalıdır. Aşağıda yeri geldikçe, söz konusu problemlere değinilecektir.

Sayyid Qutub, "İslam toplumuna doğru", tr. by Ahmed Pakalın, İslamoğlu, İstanbul, 1988.

Shah Walī Allah Dihlawī, "Hujjat Allah al-Bālighah", tr. by Mehmet Erdoğan, İz yayınlari, İstanbul, 1994.

-----, "Iqd al-fid", (İctihad, taklid ve telifik üzerine dört risale), tr. by Hayreddin Karaman, İstanbul, 2000.

Shāribī, Abū Ishāq İbrāhīm bin Mūsa Al-Ghirmāī (d.790/1388), "Al-Muwāfaqāt fī Uṣūl al-Sharīah", translated into Turkish "İslami ilimler metodolojisi" by Mehmet Erdoğan, İz yayıncılık, İstanbul 1999.

-----, "Al-Muwāfaqāt fī Uṣūl al-Sharīah", Ed. 'Abd-Allah Diraz. Dār al-Ma'rifāh, Beirut. 1997.

Shiblī Nu'mānī, "Omar the Great the second Caliph of Islam", tr. by Muḥammed Saleem, printed at Ashraf press, Lahore, Pakistan, 1962.

Smith, 'Abd Allah "The Islamic Revolutions of the 19th Century", Journal of the Historical Society of Nigeria", ii, 1961, p: 176.

Taha Akyol, "Iran'da ve Osmanlı'da Mezhep ve Devlet", Milliyet, 1999.

-----, "Medine'den Lozana", İstanbul, 1986, p: 39.

Tamara Sonn, "Fazlur Rahman's Islamic Methodology", The Muslim World, 1991, v: 81, p: 212-230.

Uzunpostalıcı Muştafa, "Ebu Hanife, Hayatı ve İslam fıkhındaki Yeri", SÜ Sosyal bilimler Enstitüsü, 1986.

Watt, Montgomery W, "The Closing of the Door of İjtihād" in Oriehakia hispanica, sive studia F M Pareja octogenaria dictata edenda curavit J M Barral, Leiden 1974, I, 675-8

-----, "Islamic Fundamentalism and Modernity", Routledge, London, 1988.

Yusuf Karadawī, "İslam Hukuku Evrensellik Süreklilik", tr. By Y. Işıcık and A. Yaman, Marifet Yayınları, İstanbul, October 1999.

Zeki İşcan, "Muḥammed 'Abduh'un Dinî ve Siyasi Görüşleri", Dergah, İstanbul, 1998.

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

20 ŞUBAT 2010

İSLAM HUKUKUNA GÖRE RÜŞVET SUÇU VE CEZASI

Prof. Dr. Saffet KÖSE*

Bribery and its Punishment According to the Islamic Law

The bribery is a crime that can be defined as benefit gained through abusing power or duty of a civil servant who has undertaken a public job and its history goes very back. The crime of bribery has existed more or less in every nation. The main character of this crime is to be leading to abolition of a right or unjust gaining of a benefit. The Fiqh Books have examined the bribery related issues by placing the judges in the centre and discussed these issues in chapters of Manners of the Judges (Kitāb Ādāb al-Qādī/Qādā). In addition some scholars limit the definition of bribery to the things given to the judges only. Along with these, Shārihs of al-ahādith and Mutassira (commentators) of the Qur'an have also studied the related ahādith and versus in the same manner. The reason for this is that bribing the judicial system makes impossible to challenge the bribery itself. Because of these reasons bribery in the judiciary have been classified under this category in the books just compiled about the major sins in Islam. Bribery has been forbidden by any religion because it is one of the most difficult communal illnesses to deal with. As it has been forbidden in the Old Testament there are also some indications in the New Testament that condemn bribery. According to the teachings of the Christian Churches Bribery has also been considered as a sin from religious point of view although being considered as a crime in legal terms. Bribery has also been clearly forbidden in the Qur'an and ahādith (traditions of the Prophet). Accordingly it has been considered as a major crime in the Islamic Law and the presents to disguise the bribery have also been challenged and condemned strongly.

I- Kavram

Arap dilinde, kuş yavrusunun kendisini beslemesi için annesine ya da deve yavrusunun emmek için memeye boynunu uzatmasını ifade eden *reşā* fiilinden isim olan rüşvet (ç. ruşen, rişen), *ra* harfinin üç harekesiyle de (*rüş-ver*, *raşvet* ve *rişvet* şeklinde) okunabilen, sözlükteki anlamlarından her birisinin istilah manasıyla yakın bağlantısı bulunan ilginç bir kelimedir. Söz gelimi aynı kökten türeyen *rişā* kelimesi kuyudan su çekebilmek için kovaya bağlanan ip anlamına gelir. Rüşvet, istenilen menfaate ulaştırılan vasita olduğu için kovaya bağlanan ve kuyunun dibindeki suya ulaştırılan ipe benzetil-

* Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı / e-mail: saffetkose@selcuk.edu.tr

- Karahan, Abdülkadir (1948). *Fuzûlî'nin Mektupları* (The Letters of Fuzûlî), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Karakartal, Oğuz (1995). *Türk Edebiyatında Para (1870-1970)* (Money in Turkish Literature [1870-1970]), İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Turkish Studies Institute of Marmara University), unpublished doctoral dissertation.
- Kepecioğlu, Kamil (y.t.y). *Bursa Kütüğü* (Bursa Register), vols. 1, 3, Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi (Library of Manuscript and Old Printed Works in Bursa, Genel Kit. (Gen. Col.), No. 4519, 4521.
- Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali* (The Qur'an and Its Turkish Description).
- Lütfi Paşa (2001). *Tevarih-i Al-î Osman*, (Annals of the Sublime Ottoman), Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Meanings of Holy Qur'an*, (by Marmaduke Pickthall) www.al-sunnah.com.
- Mehmet Neşri (1995). *Kitâb-ı Cihannümâ-Neşri Tarihi* (Book of the World-the Histography of Neşri), (eds.: Faik Reşit Unat-Mehmet and A. Köymen), vol. 1, 3rd ed., Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Mumcu, Ahmet (1985). *Tarih İçindeki Genel Gelişimiyle Birlikte Osmanlıda Rüşvet (Özellikle Adli Rüşvet)* (Bribery in the Ottoman Empire with Reference to Its General Historical development [Especially in the Judicial Realm], 2nd ed., İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Mustafa Naima (1967). *Tarih-i Naima* (The Histography of Naima), vol. 4, İstanbul: Zuhuri Danışman Yayınevi.
- Önder, Ayhan (1994). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Turkish Penal Law [Special Clauses]), İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Şentürk, Ö. Faruk (1996). *İslâm Hukukunda Rüşvet* (Bribery in Islamic Law), Bursa: U. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Institute of the Social Sciences of Uludağ University), unpublished master's thesis.
- Uluçay, M. Çağatay (1955). *18 ve 19. Yüzyıllarda Saruhan'da Eşkıyalık ve Halk Hareketleri* (Brigandage and Popular Upheavals at Saruhan in the 18th and 19th Centuries), İstanbul: Berksoy Basımevi.
- Ümitli, Mehmet (2006). *İslam Hukukunda Rüşvet Suçu ve Hukuki Sonuçları* (The Crime of Bribery and Its Legal Consequences in Muslim Law), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Institute of the Social Sciences of Ankara University), unpublished master's thesis.
- Yücel, Yaşar (1988). *Osmanlı Devlet Teşkilâtına Dair Kaynaklar* (Documental Sources about the Ottoman State Apparatus), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.

İslâm-Osmanlı Ceza Hukukunda Rüşvet ve 18. Yüzyılda Bursa Şer'iyye Sicillerine Yansıyan Örnekler

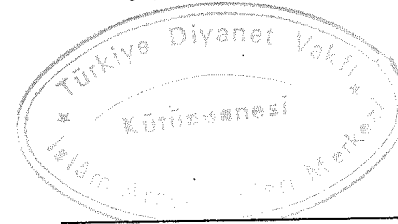
Ömer Düzbakar*

Özet: Toplumda huzurun sağlanabilmesi için görevlilerin yasalara uygun davranması, vatandaşlara eşit muamele ederek herhangi bir ayrıcalık yapmaması gerekmektedir. Rüşvetin yaygın olduğu bir toplumda idareye duyulan güven sarsılmakla kalmayıp, idarenin görevliye verdiği yetki de suiistimal edilmektedir. Devletin rüşvet suçunu işleyenleri cezalandırılması öncelikle idareye duyulan güveni, bunun arkasındaki kamu düzenini, görevlilerde bulunması gereken disiplini korumakta, idarenin düzenli ve toplum yararına uygun olarak çalışmasını sağlamaktadır.

Altı asır ayakta kalan Osmanlı'nın en önemli özelliklerinden biri de toplum içinde adaleti sağlamasıdır. Fakat zamanla başta yargı olmak üzere rüşvet toplumda yaygın hale gelmiştir. Öyle ki rüşveti önlemekle görevli kişilerin adının karıştığı olaylar görülmektedir.

18. yüzyıl Osmanlı toplumu için ekonomik, toplumsal ve siyasal bunalımın derinleştiği bir dönem olmuştur. Artık yapılan fetihlerle dolu başarılı dönemler çoktan geride kalmış, doğuda ve batıda birbiri ardınca gelen savaşlar toplumun gücünü iyice zayıflatmıştır. Klasik dönemdeki yapısı büyük ölçüde çözülen toprak düzeni kentlere göçü arttırdığı gibi tarımsal üretimde de büyük düşüşlere yol açmıştır. Tüm bunların oluşturduğu olumsuz ortam devlet ile halk arasında gittikçe derinleşen güvensizlik ve bu ortamın bir sonucu olarak rüşvet olaylarındaki artışı beraberinde getirmiştir. Böyle bir ortamın Bursa'ya rüşvet olayları açısından yansımaları bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam, Osmanlı, Rüşvet, Ceza Hukuku, 18. Yüzyıl, Bursa.

* Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü / BURSA
oduzbakar@gmail.com

الْفُتَاوَى وَالنَّدَايَاتُ

فِي

الْفَرْقُ بَيْنَ الرِّشْوَةِ وَالرَّهْبَةِ

إعداد

الشيخ علي أحمد عبد العال الطرطراوي

رئيس جمعية أهل القرآن والسنة

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	95226
Tas. No:	297.58 TAH.F

مستورات

مختار دوايت بيضون

نشر كتب السنة والجماعة

دار الكتب العالمية

بيروت - لبنان 1424/2003

04 EKİM 1994

﴿الرَّشْوَةُ﴾ RİŞVET

• لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَ الرَّائِيَّ

وَالرَّائِيَّةَ -

بد - ك ٢٣ ب ٤

تر - ك ١٣ ب ٩

حم - ثان ص ١٦٤ و ١٩٠ و ١٩٤

و ٢١٢ و ٢٣٨٧ ق خامس ص

٢٧٩ و ٢٦١

ط - ح ٢٢٧٦

WENSINCK AREN JEAN, MİFTAHU KÜNUZÜ's-SÜNNE.

Trc: ABDÜLBAKİ MUHAMMED FUAD, BEYRUT 1983. ss. 109

DİA DM NO: 04160.

KISALTMALAR:

بخ = صحيح البخاري، مس = صحيح مسلم، بد = سنن أبي داود، تر = سنن الترمذي، نس = سنن النسائي، مع = سنن ابن ماجه، مى = سنن
الدارمي، ما = موطأ مالك، ز = سنن زيد بن علي، عد = طبقات ابن سعد، حم = مسند احمد بن حنبل، ط = مسند الطيالسي، هس = سيرة ابن
هشام، قد = مغازي الواقدي

Azmit Bilgin Ktp.

mahiyetler kazanmakla birlikte belâgat-edebiyat nazariyesi konusundaki bu ikilik devam ederek Tanzimat sonrası *Belâgat-i Osmaniyye* (nşr. tarihi: 1298-99) ve *Talim-i Edebiyat* (nşr. tarihi: 1299) kutuplaşmasına dönüşmüştür.²³

956.15
KAY. 4

DIVÂN ŞİİRİNDE RÜŞVET

Mehmet SARI*

Divân Şiirinde Rüşvet başlıklı tebliğimizde rüşvetin genel bir tanımı ve tarihi seyri üzerinde durulduktan sonra divân şâirlerinin şiirlerinde böyle bir konuya niçin ve nasıl yer verildiği örneklerle anlatılıp divân şiirinin toplumdan uzak kalmadığı ve özüyle bizim olduğu vurgulanacaktır.

Rüşvetin Tanımı

“Rüşvet, örgütlenme yoluna giren bütün insan topluluklarında varlığını daima sürdürmüş en eski sosyal dertlerden birisidir. En genel biçimde rüşvet, yetkili birisine, başkası tarafından toplumun usul ve kurallarına aykırı bir tarzda menfaat vaad edilerek veya sağlanılarak bir işin yaptırılmasıdır...”¹ “Rüşvet bir memura, haklı veya haksız bir iş gördürmek için verilen ücret ve hediye.”² dir.

Türk Hukuk Lügati’nde de “Memur sayılan kimsenin vazifesine giren iş için, kanunca verilmesi icâb etmeyen bir para veya mal alması ...”³ olarak geçer. *Türkçe Sözlük*’te ise “Yaptırılmak istenilen bir işte yasa dışı kolaylık sağlanması için bir kimseye mal veya para olarak sağlanan çıkar.”⁴ diye tarif edilir.

Bir siyasi ve idari yozlaşma türü olan rüşvetin ortaya çıkışı, sebepleri ve tanımı üzerinde durulan ve Osmanlı, Tanzimat ve Cumhuriyet dönemlerindeki yozlaşma ve rüşvetin ele alındığı eserinde Kerim Çınar da rüşveti şöyle tarif eder: “Rüşvet, toplumda hemen her dönemde var olduğuna inanılan ve bazı dönemlerde toplumun her kesimine yayıldığı hakkında genel bir kanı bulunan bir siyâsal yozlaşma türüdür.”⁵

A. Ümit Berkmen de rüşvet hakkında şunları söyler: “Maddesel çıkar içeren yolsuzluk türünün en yaygın ve bilinen biçimi rüşvettir. Kamu görevlilerinin bir takım maddesel çıkarlar(para,mal,hediye gibi) karşılığı bunları sağlayan kişi ya da kümelerle ayrıcalıklı bir kamu işlemi ile çıkar sağlamaları rüşvet olarak tanımlanacaktır.”⁶

Adalet müessesesini yerle bir ettiğinden İslam’da yasaklanan rüşvet için *Kütüb-i Sitte*’de de şöyle denilir: “Rüşvet, lügat açısından, müdâhene (yağcılık) ile

* Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü- AFYON

¹ Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devletinde Rüşvet*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1985, s. 1.

² Şemsettin Sâmî, *Kâmus-ı Türki*, İstanbul 1978.

³ *Türk Hukuk Lügati*, Ankara 1944, s. 288.

⁴ *Türkçe Sözlük*, C. 2, Ankara 1988.

⁵ Kerim Çınar, *2000’li Yıllara Doğru Türkiye’nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: 23 Kamu Yönetiminde Yozlaşma ve Rüşvet*, (TÜGLAD Raporu), İstanbul 1997, s. 17.

⁶ A. Ümit Berkmen, “*Az gelişmiş Ülkelerde Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Rüşvet*”. TODAİE, Ankara 1983, s. 21.

²³ Christopher Ferrard Osmanlı devrindeki belâgatini işlediği araştırmasında (“The Developmant of an Ottoman Rhetoric up to 1882”, Osmanlı Araştırmaları, III (İstanbul, 1992),s.165-188; Osmanlı Araştırmaları IV (İstanbul,1984), s.21-34.) konuyu medrese çevresi belâgat geleneği olarak ele almış, buna bir nevi tepki saydığı medrese-dışı çizgiyi ise *Menâzirü’l-İnşâ*’nın tesiri altında yazılan İsmail Ankaravi’nin *Mifidâhu’l-Belâga ve Misbâhu’l-Fesâha*’sı (nşr. tarihi: 1284) dolayısıyla çok geç dönemlerde başlatmıştır. Bu anlayış dolayısıyla verilen hükümlerin çalışmamızda konu edilen eserlerin gözardı edilmesi sebebi ile medhul oluşu bir tarafa, İsmail Ankaravi’nin bu eserine -eserde de bahsedildiği üzere (s. 3)- *Menâzirü’l-İnşâ*’nın yanısıra *Telhis*’in de kaynaklık ettiği düşülmelidir.

Makale FAİZ pasetindedir

Faiz (FKH)

Gast. (FKH)

Hırsızlık (FKH)

Kumar (FKH)

Rüşvet (FKH)

01

İSLÂM HUKUKUNDA GAYR-İ MEŞRU SAYILAN GELİRLERİN
EKONOMİK YÖNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. Osman ESKİOĞLU

Haksız ^{iktibas} veya gayr-i meşru gelir; meşru olmayan, yani İslâmın tasvib etmediği bir yolla sağlanan kazanç denir. Kur'an-ı Kerim ve hadislerde hırsızlık, gasb, kumar... ve rüşvet gibi yollardan kazanç sağlamak gayr-i meşru kabul edilmiştir.

Ayet ve hadislerde malı batıl yolla yemek, faiz alıp vermek ve kumar oynamak gibi fiillerin yasaklanmasından maksad, adaleti gerçekleştirmek ve zulmü önlemektir¹. Kur'an-ı Kerim'de «Şeytan, içkide ve kumarda ancak aranızda düşmanlık ve kin düşürmek, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister»², buyurularak, kumarın haram kılınma illeti olarak, onun kin ve düşmanlığa sebep olduğu, Allah'ı zikretmekten ve namaz kılmaktan alıkoyması gibi neticeler beyan edilmektedir³.

Yol kesme, hırsızlık, gasb, faiz, kumar ve rüşvet gibi şeyler haram kılındığına göre, bu ayet açısından bunların zararlı oldukları anlaşılır. İşte biz, bu makalemizde yol kesme, hırsızlık, gasb... gibi gayr-i meşru kazanç yollarını ekonomik yönden değerlendirip toplum hayatında icra ettikleri fonksiyonları araştırmaya çalışacağız.

- (1) İbn Teymiyye Ahmed b. Abdül Halim b. Teymiyye, (v. 728/1327), es-Siyâsetü's Şer'iyye Fî Islâhı'r Râi ve'r Râiyye, (Taliq: Muhammed Abdullah), Bağdat-T.Y. s. 159
- (2) el-Mâide (5), 91
- (3) el-Kurtubî Ebû Abdî'llah Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Farh (v. 671/1272) el-Câmiu Li-Ahkâmî'l Kur'ân, 3. baskı, Mısır - 1387 - 1967), III, 57; İbn Teymiyye, el-Kavâidü'n Nûrâniyye el-Fıkhiyye, Kahire-1370-1951), s. 116, 131; el-Âlûsi, Şihâbü'd Dîn Mahmûd, Rûhu'l Meânî Beyrut-T.Y., VII, 16; Muhammed Reşid Rıza, (v. 1354-1935) et-Tefsiru'l Kebîr, Mısır-T.Y., VII, 72; M.A. Mannan, İslâm Ekonomisi, (çev.: Bahri Zengin), İstanbul-1973, s. 493, 494

TANZİMAT DEVRİ VESİKALARI:

RÜŞVETİN KALDIRILMASI İÇİN YAPILAN TEŞEBBÜSLER

Osmanlı İmparatorluğunda, inhitat devrinin başlangıcından itibaren devlet hizmetine girmek isteyenlerle, işleri devlet kapısına düşenler isteklerinde muvaffak olmak için, alâkadar büyük veya küçük memurlara rüşvet vermek mecburiyetinde kalmışlardır. Hediye veya para şeklinde rüşvet, zamanla o kadar taammüm etmiştir ki devlet idaresinin esasını teşkil eden şer'i hukuk ile millî an'ane ehemmiyetlerini kaybetmişlerdir.

Rüşvetin, kötü bir kanun ve muzir bir an'ane olarak işlemeğe başlaması bazı kıymetli devlet adamlarında haklı bir reaksiyon uyandırmıştır. XVIII inci asrın ilk senelerinde yedi defa defterdar olan Sarı Mehmet Paşa rüşvetin tahribatını şu satırlarla ifade etmiştir:

«Bed'i ve mezalimin mebde ve kusuru envai şer ve şurun menşei ve membaı azâm-ül-mesaip ve ekberünnevaip rüşvet dedikleri madeni fesattır, ki ehli islâm için andan ziyade belâ ve hedmi esası din ve devlete andan kavi menecimki bina yoktur.» [1]

XIX uncu asrın ilk yıllarında Osmanlı Devletine yeni bir nizam vermek isteyen Selim III te rüşvetin zararlarını görmüş ve kaldırılması için sadriazamına şiddetli emirler vermiştir. Bu emirlerden birisini ihtiva eden hattı humayunu şudur:

«Benim vezirim.

Bu günden itibaren rüşvet alup zulüm edenleri bilüp ligarazin ketmederseniz vallahi ben elbet duyurum. Âba ve ecdadım ervahı için evlâdım dâhi olsa kıyarım ve siyaset ederim. Böyle bilüp öyle hareket edesin.» [2]

Selim III ün bu şiddetli emirlerine rağmen rüşvet Osmanlı Devletinin bünyesini kemirmekte devam etmiştir. Tanzimatçılar, rüşvet kaldırılmadan, herhangi bir idarî ıslahatın tathikını imkânsız gördüklerinden, rüşvet maddesi üzerinde durmuşlardır: Bu hususta yapılan faaliyeti gösterir vesikalar şunlardır:

- 1 — Rüşvetin sebebi ile mahiyet ve zararlarını gösterir tanzimat meclisi umumî lâyihası.
- 2 — Rüşvet hakkında Meclisi Âli mazbatası.
- 3 — Lâyiha ve mazbatanın padişaha arzı ve padişahın tasvibini gösterir arz ve irade tezkiresi.
- 4 — Rüşvet maddeleri ile bu maddelere terettüp eden cezayı gösteren nizamname.

İstanbulda başvekâlet arşivindeki asıllarından [3] kopye ettiğimiz bu vesikaların Osmanlı Tarihi ve hukuku ile uğraşan tetkik erbabı için faydalı olabileceklerini tahmin ettiğimizden metinlerini dergide neşretmeği uygun bulduk.

Enver Ziya KARAL

[1] Defterdar Sarı Mehmet Paşa (Nasaihül-Vüzera Vel-ümera). S. 39.

[2] Arşiv dairesi, Selim III devri sandıkları.

[3] Asıllar. Başvekâleti arşivi K. 1. D. 49 ve N. 2 S. 15 tedir.

T O P L U M

D 585

Uzay / Kazan
Kütüphanesinde Baskıdır

İslâm Hukukunda Rüşvet

DR. MEHMET ERDOĞAN

A— RÜŞVETİN TANIMI

Rüşvet, haksız kazanç yollarından biridir. "Bir hakkın iptali ya da bir bâtilin ihkaki için verilen şey"¹ demektir. Yetki sahibi olan, ya da kamu görevi yapan bir kimseye, haksız yere kendisine bir çıkar sağlaması için, ya da bir haksızlığın tervici için mal vermek ya da bir menfaat sağlamak esasına dayanır.²

Aslında rüşvet sadece İslâm'a has yasak bir fiil olmayıp, bütün hukuk sistemlerince mahkum edilmiş bir suçtur. Nitekim Türk Ceza Kanunu da rüşvet fiilini cezalandırmış ve şöyle ayrıntılı bir tanım getirmiştir:

"Maaşlı veya maaşsız, devamlı veya geçici, atanmış ya da seçilmiş, yeminli veya yeminsiz olarak hükûmete veya nahiye ve köylere ve belediyelere ait bir işle görevlendirilen ve hükûmet ve nâhiyelerin doğrudan doğruya nezareti altındaki daire ve müesseselerin işlerini görmekle mükellef bulunanların ve halktan olup da hakem, bilirkişi, mümeyyiz, tercüman, sendik (kayım), muhammin, tasfiye memuru gibi resmî bir vazife ile mükellef bulunan kimselerin ve kâtib-i adl (noter) ve avukat ve dava vekillerinin kanunen ve nizâmen yapmaya mecbur olduğu şeyi yapmak veya yapmamak için aldıkları ve başkalarına aldıkları para ve hediye namı ile aldıkları eşya ve her ne surette olursa olsun temin ettikleri sair menfaatlerdir."

Kanun, bu maksada mebni az veya çok bahaya alınıp satılan ve ihale edilen mal ve mülklerin hakiki kıymeti ile verilip alınan bedel arasındaki fahiş farkı da rüşvet saymıştır.

Keza vazifesine dahil olmayan bir hususun ifasına veya terkine muktedir ve bizzat yetkili olmadığı halde, kendisini yetkiliymiş gibi gösterip bir menfaat temin eylemek fiilini de rüşvetten saymıştır.³

Rüşvet, haraç, avanta, bağış, hediye gibi kelimeler çoğu kez birbirine karışır ve zaman zaman birbirinin yerine kullanılır. Bu itibarla rüşvet kavramına açıklık getirmek için, onun unsurları üzerinde durmamız gerekecektir.

B— RÜŞVETİN UNSURLARI

Bir rüşvet olayında aşağıdaki unsurlar bulunur:

i. Rüşvet olayında taraflar:

Bir rüşvet olayında iki bazen de üç taraf bulunur. Bunlar:

1. Rüşveti alan,
2. Rüşveti veren,
3. Rüşvete aracı olan.

1. Rüşveti alan:

a. Doğrudan yetkili bir kimse olabilir.

Bu durumda, şu ihtimaller söz konusu olabilir:

- aa. Ya ifasıyla yükümlü olduğu bir hakkı sahibine vermemekte ve bunun için rüşvet istemektedir.
- ab. Ya yapmak zorunda olduğu kamu görevini yapmaktan ve bunun için bir bedel istemektedir.
- ac. Ya önce zulüm ve haksızlık etmekte, sonra bu zulüm ve haksızlığa son vermek için rüşvet istemektedir.

Bu ihtimallere bakıldığı zaman, alan açısından rüşvette iki zulüm bulunmaktadır: hakkı sahibine vermeme, görevini yapmama, zulüm ve haksızlık yapma zulüm ile haksız yere mal alma zulmü.

Bu durumlarda rüşvet alan, haram ve cezalandırılması gereken bir suç işlemiştir. tasarrufları şer'an geçersizdir.

b. Yetkili kimsenin yakınları ve yardımcıları olabilir.

Bu durum da, gerçek yetkilinin bilgisi dahilinde olabilir veya onun bilgisi dışında gerçekleşebilir.

Bilgisi dahilinde olması halinde bizzat kendisi almış gibi kabul edilir.

Bilgisi dahilinde olmaması halinde, eğer onların etkileri altında kalmadan görevini hak ölçüleri içerisinde normal olarak yerine getirmişse, tasarrufları geçerli olur.

Bu durumda alınan mal avanta olur ve haramdır.

Gayrimeşru yoldan bir hakka ulaşmak için değil de yetkililer nezdinde iş takibinde bulunmak üzere verilen paralar, bir tür hizmet akdi olan "cu'l"^{e4} benzetilmiş ve bunun

0.1949

mekteydi.⁹⁰ Kanaatimizce bu mesele kelam sıfatıyla ilgili tartışmaların bir neticesi olarak ortaya çıkmış ve muhtemelen dönemin elitlerinin bu kanaati geniş halk kitlelerine benimsetme çabalarının bir sonucu olarak resmiyete dönüştürülmüştür. Bu arada yönetim tarafından bu meseleyle ilgili görüşleri bahane edilerek bazı muhalifler bertaraf edilmit olabilir.

Mu'tezile perspektifinden bakıldığında, çok yoğun olan ve renkli bir görünüm arzeden Me'mun döneminden sonra da, üst düzey görevlere Mu'tezile'ye mensup şahıslar getirilmiştir. Mu'tasım (227/842)'in, Ahmet b. Ebi Duad (239/854)'ı Kadı'l-Kudat makamına getirmesi ve bu şahsın halife üzerindeki nüfuz ve kudretinin,⁹¹ Me'mun dönemindeki gücüyle kıyaslanamayacak kadar büyük olması bu hususa örnek teşkil edecek niteliktedir. Mu'tasım, Memun'un halku'l Kur'an politikasını da sürdürmüştür.⁹²

Vasık (232/861) döneminde de, Me'mun'un başlattığı ve Mu'tasım'ın sürdürdüğü halku'l-Kur'an siyasetinin izlendiği görülmektedir. O, 231/845 yılında Basra emirine halku'l-Kur'an konusunda imtihan yapılmasını emreden bir mektup yazmıştır. Ayrıca kıyamette'rü'yet ve nefyu't-teşbih gibi konular, dönemin ilim meclislerinin gündemini oluşturmuştur. Bu dönemle ilgili olarak İbn Ebi Duad (239/854)'ın Rum'dan alınan 600 bin esire "Kur'an mahluktur" diyenin serbest bırakılacağını ve dinarla ödüllendirileceklerini söylediği nakledilmektedir.⁹³

Görüldüğü gibi, halku'l Kur'an problemi ve mihne hadisesinde en etkin rolü oynayanlar Mu'tezile'ye mensup kişilerdir. Nitekim bu mesele, Mu'tezile'nin resmi mezhep olduğu üç Abbasi halifesi Me'mun, Mu'tasım ve Vasık dönemlerinde gündemdeki önemli konumunu korumuştur.⁹⁴ Fakat çıkış itibarıyla bu sorun daha erken bir tarihle ilgili olmakla beraber konunun Ca'd b. Dirhem'e kadar götürülmesi kanaatine katılmıyoruz. Bu konunun Harun Reşid döneminde en koyu şekliyle ele alınıp tartışma konusu yapıldığı anlaşılmaktadır.

Devamı gelecek sayıda

90 Watt, *İslam Felsefesi ve Kelamı*, 65

91 Mesudi, *Murucu'z-Zeheb ve Meadinu'l-Cevher*, thk. M. Muhyiddin Abdulhamid, Beyrut 1988, IV, 47.

92 Suyuti, 335.

93 Suyuti, 340 vd.

94 İbn Teymiye, *Minhacus Sünneti'n Nebeviyyeti fi Nakdi Kelâmi's-Şiati ve'l-Kaderiyye*, Bulak 1921, I, 256; Nevin A. Mustafa, *İslâm Siyasi Düşüncesinde Muhalefet*, 272

Bir Yolsuzluk Türünün Sosyo-Kültürel Çözümlemesi: Rüşvet

Şahin GÜRSOY

SUMMARY

Bribe is an important kind of malpractice which is in connection with public. It has psychological, socio-terapsyshic, cultural and economic comprehension. It is possible to find bribe nearly all society but it is more wide spread in developing and undevelopical societies. It may be sad that public employer sells public authority to someone who bribes for his stoke.

There is bribe potential nearly all establishment and social organisation.

Social tissue has a serious part in running level and taking shape of bribe.

KEYWORD: *bribe, malpractice, social tissue.*

Giriş

Toplumsal düzen içerisinde önemli bir sorun olan ve hemen her toplumda gözlemlenen rüşvet olgusu bir yolsuzluk türü olarak derin bir tarihsel

* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Sosyolojisi Araştırma Görevlisi.

15 TEMMUZ 2002

قد تُهمل؛ لأن المحققين لا يرون أنها تستحق النشر المستقل مع ما فيها من فوائد عظيمة.

ومنها أن تُعنى المجلة بتقديم قوائم حصرية في موضوعات مختارة مما يدخل ضمن اهتمامات الجامعة وأقسامها العلمية، لما في الكشافات والفهارس من خدمة للباحثين وتيسير للبحث العلمي.

وأنا على يقين من أن القائمين على المجلة وعلى المركز يدركون أهمية ذلك، ولكنى أردت التنبيه والحث على المبادرة. ومن الله التوفيق وصلى الله على نبينا محمد وآله وصحبه وسلم.

مدير الجامعة

دكتور عبدالله بن عبدالمحسن التركي

جرميتة الرشوة وأثرها في إعاقة التنمية الاقتصادية

للدكتور

محمد بن عبدالرحمن الجندل

الأستاذ المساعد في قسم الاقتصاد الإسلامي

كلية الشريعة بالرياض

Meclletu Merkezül-Buhus, sayı: 2

(1404/1983) Riyad, s. 9-35

D. 1981

RUNCIMAN, S., **Haçlı Seferleri Tarihi**, Trk. trc. F. İŞILTAN, Ankara 1989, c.III.

SEVİN, V., **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I**, Ankara 2001.

SEYYİD LOKMAN, **Seyyid Lokman Oğuz-nâmesi**, Türkçe transkripsiyonunu yayınlayan; Harun GÜNGÖR "Seyyid Lokman ve Oğuz-nâmesi", **TDAD**, İstanbul, Ekim 1986, s.91-103.

SİMON de Saint Quentin, **Histoires des Tatares**, Yay. J. Richard, Paris 1965. (Beauvais, XXXII, Cap.26,27)

TURAN, O., "II. İzzeddin Keykâvüs'e Ait Bir Temlik-nâme" s.157-159; Halil SAHİLLİOĞLU, "II. İzzeddin Keykâvüs'ün Bir Mülknâmesi", **VD**, c.8, 1969, s.57-66.

-----, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, İstanbul 1983.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, **Osmanlı Devlet Teşkilâtına Medhal**, Ankara 1988.

WITTEK, P., "Yazijioghlu 'Ali on the Christian Turks of the Dobruja" **BSOAS** 1952, XIV/3, s.648-649.

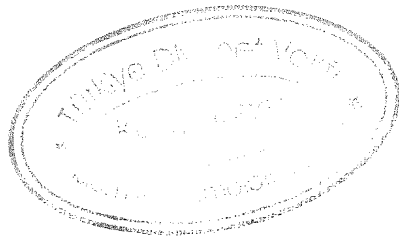
YAZICIZÂDE ALİ, **Tevârîh-i Âl-i Selçuk**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, (Revân) Ktp. no.1390.

el-YÛNİNÎ, Kutbeddin Musâ b. Muhammed, **Zeylû Mir'ât el-zamân**, Dairetü'l-Maarifü'l-Osmaniyye, Haydarabad 1955, c.II.

ZACHARIADOU, Elizabeth, "Oi Hristianoï apogonoï tou İzzeddin Kaikaous II. sti Veroia (Veria'da II. İzzeddin Keykâvüs'ün Hristiyan torunları)", **Makedonika**, VI, 1964-1965.

Tarih Araştırmaları Dergisi, cilt:24, sayı:38

Ankara 2005, s-259-280.

D.119

Tanzimat Dönemi'nde Rüşvetin Önlenmesi İçin Yapılan Düzenlemeler (1839-1858)

**Regulations for Preventing Bribery in Tanzimat Period
(1839-1858)**

Erdoğan KELEŞ*

Öz

Bu çalışma, yolsuzlukların en önemli sebebi olan rüşvetin önlenmesine dair yapılan kanuni düzenlemeleri içermektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat'la birlikte sosyal ve ekonomik hayata ilişkin bir takım düzenlemelere gidilmiştir. Çıkarılan nizâm-nâmeler ile öncelikle nelerin rüşvet kapsamına girdiği tasvir edilmiş, daha sonra ise uygulanacak cezaların tespitiyle şahısların menfaat sağlamasına yönelik olarak rüşvet almalarının engellenmesine çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı, Tanzimat, Nizâm-nâme, Rüşvet.

Abstract

This study covers legal regulations taken to prevent the bribery, which is the most significant cause of the corruption. Some regulations related to social and economic life were carried out with the inauguration of the Tanzimat decree in the Ottoman Empire. First, things perceived as bribery were defined in these regulations and then taking bribe for self-interest was discouraged by setting appropriate penalties.

Keywords: Ottoman, Tanzimat, Regulation, Bribe.

الببذل والبرطلة

زمن سلاطين المماليك
(دراسة عن الرشوة)

22 EYLÜL 1979

د. أحمد عبد الرازق أحمد

استاذ التاريخ والحضارة الاسلامية المساعد
كلية الآداب - جامعة عين شمس

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi

Demirbaş No: 134453

Tasnif No: 364.13
AHM.B

الهيئة المصرية العامة للكتاب

١٩٧٩

الأحاديث النبوية الدالة على حكم الرجوع في الهدية.

وأما الباب الثاني: «الرشوة الحرام»، والفرق بينها وبين الهدية

المباحة، فقد رتب في خمسة فصول، هي:

الأحاديث النبوية الدالة على تحريم الرشوة.

أحكام الرشوة عند علماء الأحناف.

أحكام الرشوة عند علماء الشافعية.

أحكام الرشوة عند علماء المالكية.

أحكام الرشوة عند علماء الحنابلة.

وأما الخاتمة، فقد لخص فيها أهم النتائج، منها:

١- أصل الهدية مندوب إليها شرعاً.

٢- لا ترد جوائز السلطان إن علم أنها حلال.

٣- يحرم الإهداء لمن يظن أنه سيصرفها في معصية.

٤- يحرم قبول الهدية في مقابل الشفاعة، لأنها ضروب من ضروب الربا.

٣ - ١١ - ١٢٢

- HEDIYE
- RÜŞVET

اسم الرسالة : تحقيق القضية، في الفرق بين الرشوة والهدية.
لابن النابلسي. (ماجستير).
إعداد الطالب : ابراهيم علي ابراهيم صندقجي
إشراف : الدكتور محمود عبد الدائم.
تاريخ الرسالة : ١٣٩٩ هـ - ١٩٧٩ م.
مباحث الرسالة : رتب المخطوطة تحت باب تمهيدي، وبابين،
وخاتمة.

جعل التمهيد في فصلين:

الأول في تعريف الهدية.

الثاني في تعريف الرشوة.

ثم قدّم الباحث ترجمة لحياة المؤلف، وذكر أهمية المخطوطة.

أما الباب الأول «حكم إباحة الهدية، وجواز قبولها» وقد رتب

في ستة فصول، هي:

الآيات القرآنية والأحاديث وأقوال العلماء في الهدية.

أحكام الهدية عند علماء الأحناف.

أحكام الهدية عند علماء الشافعية.

أحكام الهدية عند علماء المالكية.

أحكام الهدية عند علماء الحنابلة.

26 OCAK 1993

s.) ya dediler ki: Göya sen İsrâil'in kralı olacaksın. Böylece O'na çok büyük hakaretlerde bulunmuş oldular.

11) Hz. İsa (a.s.) nin öldürülmesi hükmünü kesinleştiren kimdi? Matta İncili bu hükmü kesinleştiren kişinin o zamanki Yunan Rumlarından olan vâli Pilatus olduğunu yazıyor.

12) Çapulcular vâli Pilatus'un huzûruna Hz. İsa (a.s.) yı getirdikleri ve kendisi hakkında Tevrat gereğince çarhuha gerilek öldürülme hükmünü istedikleri zaman, adam araştırmaksızın onların sözünü tasdik etti mi? Matta İncili bu konuda şöyle diyor: Onların sözünü tasdik etmedi, aksine o adama bu söylenenlerin doğru olup olmadığı soruldu. Adam sustu, hiçbir şeye cevap vermedi. Aynı soru birkaç defa daha soruldu, adam cevap vermemekte ısrar etti. Eğer o bir nebi veya rasûl olsaydı, doğruyu söylemekten çekinir miydi? Halbuki hakkı söylemeliydi. Yahûdilerin gizlediklerini zannettikleri Hakkı açıklamak ona düşerdi. Karısı kendisine gönderildiğinde ona dedi ki: Bu dürüst adamın öldürülmesine âlet olmaktan sakın. Bugün bundan dolayı rüyamda kederlendim. İncil kesinlikle şöyle söylüyor: İsa bütün yahûdilere uzun hitâbelerde bulunuyordu. Konuşmasında söğme derecesine varan azarlamalarla onları hırpalıyordu. Durum böyle iken bu vaziyette niçin sussun? Halbuki Pilatus bu sorularıyla Hakka yardımcı olunmasını istiyordu.

13) Hz. İsa (a.s.) nin asılması onlara göre nasıl oldu? Matta İncili bu konuda şöyle diyor: Onlar Hz. İsa (a.s.) yı iki hırsız

arasında haça gerdiler. O iki hırsız Hz. İsa (a.s.) ya küfrediyorlardı ve O'na, "Eğer yalancı değilsen kendini kurtar" diyorlardı.

14) Asıl kıyamet bu meselede kopuyor. Sizin inancınıza göre Hz. İsa (a.s.) haçta iken ne dedi? Matta İncili bu konuda Hz. İsa (a.s.) nin haç üzerinde yüksek sesle: "Eli, eli, limâ sebak-tani?" dediğini, etrafındakilerin bu bağırmaıyı işittiklerini yazıyor. Bu söz Süryâniceci ve mânâsı, "Allah'ım, Allah'ım, beni niçin terkettin?" demektir. Bu söz bütün Hak Din'lerce küfürdür, kim bu sözü herhangi bir nebi söyledi derse bütün Semâvî Din'lere göre kâfir sayılır.

Tahsin babasına gitti, soruları ona teslim etti ve dedi ki: Prof. Dr. Hilâlî senin için şöyle diyor: Ona söyle, eğer çağrında (dâvet) sâdik isen bu sorulara aklin kabul edebileceği, insafli insanların râzı olacağı şekilde cevap ver. Eğer bu sorulardan daha uzun olarak münâzara istiyorsan gel öyleyse. Tahsin'in babası bu soruları aldı ve okudu. Tahsin ve babası büyük mutluluğa erişmişlerdi. Tahsin'in babası doğruca o Hıristiyan gitti, bu soruları ona yöneltti. Hıristiyan soruları okuyunca gayr-i ihtiyârî kâğıt elinden düştü, yaptığından pişman olduğunu söyledi ve Abdülkadir'e:

— Bundan böyle İslâm Dini'ne ebediyen dil uzatmıyacağım, dedi.

İşte bütün bunlar benim uzun müddetten beri Matta İncili'ni araştırmam sonucu hatırıma gelenler...

Hamd Allâh'a, salât ve selâm O'nun Rasûlü, yakınları ve kıyamete kadar iyilikle onlara uyanlar üzerine olsun.

Toplumları felç eden büyük âfet:

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur
07 MAYIS 1993

- Rüşvet

D33

RÜŞVET VE ZARARLARI

2

Abdullah AYDEMİR

E — RÜŞVETLE KARARA BAĞLANAN BİR DAVANIN İSLÂM HUKUKUNA GÖRE DURUMU:

İslâm dini eşi bulunmaz bir adâlet sistemi getirmiştir. Dâvâlara bakan, taraflar hakkında hüküm veren şahıs kim olursa olsun yapılacak şey adâlet'ten ayrılmamak ve gerektiğinde kendi şahsı aleyhine bile hüküm verebilmektir. Hz. Peygamber bize bunun açık misâllerini bırakmıştır:

Vefatının yakın olduğu günlerden birinde kendisi camiye gelmiş ve: "Şayet ben, herhangi birinizin sırtına vur-

muş isem işte kısas için sırtım; şayet ben herhangi birinize hakarete bulunmuş isem öç almak için işte benim şeref ve haysiyetim; şayet ben herhangi birinizin malını almış isem işte benim mallarım" diyebilmiştir.

Garp hukukuna hâkim olan, "kiral aslâ yanılmaz" pren sibi İslâm'da hiç itibar görmez. Hz. Peygamber "ceza" yahut "medenî hukuk"la ilgili vak'alarda bizzat kendi aleyhine dahî hüküm verebilmiş ve şikâyetle bulunan kimseleri tam bir gönül huzuru içinde bırakmıştır. Şikâyet sahipleri müs-

٥٧١- البرقاوي، يوسف بن عبدالرحمن.

«تحرير الرشوة». البحوث الاسلامية:

ع ١٤ (٨-١١/١٩٨٥م)، ص ٢٩٧-

٣١٦.

٥٧٢- الجنيدل، حمد بن عبدالرحمن. اثر

الرشوة في تعثر النمو الاقتصادي

وأساليب دفعها في ظل الشريعة

الاسلامية. الرياض: المركز العربي

للدراستات الامنية والتدريب، ١٩٨٢م،

٢٨ ص.

مجلة مركز البحوث (جامعة الإمام محمد

بن سعود الاسلامية): ع ٢ (١٤٠٤هـ).

٥٧٣- شلتوت، عبد المقصود. «توصيف

الرشوة في الشريعة والقانون». منبر

الاسلام. س ٤٩: ع ٧ (١٤١١/٧هـ)،

٦٢ ص.

٥٧٤- صندوقجي، ابراهيم علي ابراهيم.

رسالة تحقيق القضية في الفرق بين

الرشوة والهبة للنابلسي. (ماجستير،

جامعة ام القرى، كلية الشريعة،

١٣٩٩هـ)، ٣٨٣ ص.

٥٧٥- الطريقي، عبدالله عبدالمحسن المنصور.

جريمة الرشوة في الشريعة الاسلامية مع

دراسة نظام مكافحة الرشوة في المملكة

العربية السعودية. (ماجستير، جامعة

الإمام محمد بن سعود الاسلامية،

١٤٠٠هـ).

٥٧٦- الطويل، احمد. الاحتساب على

مرتكبي الرشوة. طبع في سنة

١٩٨٥م، ٣٦٧ ص.

٥٧٧- فائق، محمد عمر. تحقيق القضية في

الفرق بين الرشوة والهبة للنابلسي.

(ماجستير، جامعة الأزهر، كلية

الشريعة والقانون، ١٩٨١م).

٥٧٨- مذكور، حسين. الرشوة في الفقه

الاسلامي مقارنا بالقانون. القاهرة:

دار النهضة العربية، ١٩٨٤م، ٦٤٤ ص.

٥٧٩- المصري، د. رفيق. «ظاهرة الرشوة في

المجتمعات الاسلامية». الامة. س ٥:

ع ٥١ (١٤٠٥هـ)، ص ١٦.

٥٨٠- النابلسي الحفي، أبو الفيز عبدالغني

بن اسماعيل. تحقيق القضية في الفرق

بين الرشوة والهبة. الكويت: وزارة

الأوقاف والشؤون الاسلامية،

١٤٠٢هـ = ١٩٨٢م، ٢٦٣ ص، ٢٤ سم

(اعمال موسوعية مساعدة، تحقيق التراث

الفقهي، ٤). (تحقيق: محمد عمر

بيوند، مراجعة: عبدالستار أبوغدة).

دمشق: دارالنعمان للعلوم، ١٩٩٠م،

١٧٥ ص (تحقيق وتعليق: عبدالجليل

العلطا).

٥٨١- الهمشري، د. محمود عثمان.

«احكام الرشوة في الاسلام». العربي:

(يوليو ١٩٧٦م)، ص ٩٠-٩٣.

٥٨٢- مجموعة القرارات الجزائية الصادرة عن

دائرة هيئة الحكم في قضايا الرشوة

والتزوير عام ١٤٠٢ هـ. الرياض:

٣٠ سم.

ديوان المظالم، ادارة تصنيف ونشر

الأحكام، ١٤٠٩ هـ، ٤٨٨ ص،

الرشوة والتزوير

Rizvet

الرشوة

- الرشوة في الشريعة والقانون». منبر
الاسلام. س ٤٩: ع (١/١٩٩١م)
ص ٦٢-٦٧.
- ١٩٣٢- حافظ، رمضان. «الانسان والرشوة».
منار الاسلام. س ١٧: ع (٧/
١٩٩١م) ص ١١٣-١٢٠.
- ١٩٣٣- شلتوت، عبد المقصود. «توصيف
١٩٣٤- مجموعة القرارات الجزائية الصادرة عن
دوائر هيئة الحكم في قضايا الرشوة
والتزوير ١٤٠٢هـ. الرياض: ديوان
المظالم، ادارة تصنيف ونشر
الاحكام، ١٤٠٩هـ، ٤٨٨ص،
٣٠سم.

200-201

Risvet

رَشْوَةٌ:

١ - تعريف: الرشوة هي ما يعطى من المال أو نحوه لإبطال حق أو إحقاق باطل.
وعلى هذا فإن ما يعطيه المرء لتحصيل حقه ليس من الرشوة، وإنما هي
«مُصَانَعَةٌ».

٢ - حكمها: الرشوة حرام، وهي من الكبائر، لما فيها من تضييع الحقوق، وإحقاق
الباطل، وفيها يقول الله تعالى في سورة البقرة/ ١٨٨ ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ
بِالْبَطْلِ وَتُدْخِلُوا بِهَا إِلَى الْحُكْمِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ﴾ وعن عبد الله بن عمرو بن العاص قال (لعن رسول الله الراشي
والمرتشي في الحكم)^(١).

أما دفع الرجل المال لشخص ليحصل منه على حق له عنده فهو ليس برشوة،
وإنما هو مصانعة، وهي جائزة للمعطي إن قصد بها استخلاص حقه، وأعيته
الوسائل، ولكنها حرام على الآخذ، لأنها أكل لأموال الناس بالباطل.

---

(١) الترمذي في الأحكام باب ما جاء في الراشي والمرتشي في الحكم، وأبو داود في الأقضية باب
كراهة الرشوة.

Public Duties in Islam

The Institution of the *Hisba* *Posetinde*

by

al-Shaykh al-Imām Ibn Taymiya

Translated from the Arabic

by

MUHTAR HOLLAND

Introduction and
editorial notes by

KHURSHID AHMAD

The Islamic Foundation

Rūḥvet s. 17, 32, 35-6, 43-4, 47
58-152, 55, 58, 143